

Palača Rafinerije šećera u Rijeci

Kurilić, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Civil Engineering / Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:157:824913>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Civil Engineering - FCERI Repository](#)

image not found or type unknown

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
GRAĐEVINSKI FAKULTET**

Luka Kurilić

Palača Rafinerije šećera u Rijeci

Završni rad

Rijeka, 2020.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
GRAĐEVINSKI FAKULTET**

**Sveučilišni preddiplomski studij
Povijest konstrukcija**

**Luka Kurilić
JMBAG: 0114027045**

Palača Rafinerije šećera u Rijeci

Završni rad

Rijeka, rujan 2020.

Naziv studija: **Sveučilišni preddiplomski studij Građevinarstvo**
Znanstveno područje: Tehničke znanosti
Znanstveno polje: Arhitektura i urbanizam
Znanstvena grana: Povijest i teorija arhitekture i zaštita graditeljskog nasljeđa

Tema završnog rada

PALAČA RAFINERIJE ŠEĆERA U RIJECI
THE PALACE OF SUGAR REFINERY IN RIJEKA

Kandidat: **LUKA KURILIĆ**

Kolegij: **POVIJEST KONSTRUKCIJA**

Završni rad broj: **20-P-60**

Zadatak:

U radu je potrebno analizirati i prezentirati upravnu zgradu, odnosno palaču Rafinerije šećera u Rijeci, izgrađenu u drugoj polovini 18. stoljeća na Brajdi. Potrebno je istražiti povijesne izvore, dokumentirati razvojne faze palače, postojeće stanje i projekt obnove palače. Autorski doprinos je izrada fotodokumentacije zatečenog stanja, kao i analiza i valorizacija povijesnog razvoja.

Tema rada je uručena: 24. veljače 2020.

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Nana Palinić, d.i.a.

IZJAVA

Završni rad sam izradio samostalno, u suradnji s mentoricom uz poštivanje pozitivnih građevinskih propisa i znanstvenih dostignuća iz područja građevinarstva. Građevinski fakultet u Rijeci je nositelj prava intelektualnog vlasništva u odnosu na ovaj rad.

Luka Kurilić

U Rijeci, 27. kolovoza 2020.

ZAHVALA

Ovim putem bih se htio posebno zahvaliti svojoj mentorici prof.dr.sc. Nani Palinić na trudu i zalaganju te na svoj ukazanoj pomoći tijekom izrade ovog završnog rada. Također dužan sam zahvaliti se i pomoćniku šefa gradilišta na rekonstrukciji Palače šećerane u Rijeci, gospodinu Krešimiru Jarediću, te studentici Građevinskog fakulteta, Anamariji Krajinović koja je u to vrijeme radila na spomenutom gradilištu, a bez čije pomoći ne bih bio u mogućnosti prikupiti svu potrebnu dokumentaciju.

SAŽETAK

Kolegij: Povijest konstrukcija

Naslov završnog rada: Palača Rafinerije šećera u Rijeci

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nana Palinić

Autor: Luka Kurilić

Tema završnog rada je Palača Rafinerije šećera u Rijeci. Uvodni dio završnog rada fokusiran je na povijesni pregled proizvodnje i transporta šećera, te na osnivanje prvih europskih rafinerija šećera. Također u radu se opisuju društvene i političke prilike u Habsburškoj Monarhiji, te gospodarski razvoj Rijeke u 18. stoljeću. Glavna tema je obrađena na način da su obuhvaćene okolnosti koje su prethodile gradnji palače, njen povijesni razvoj i namjene, te rekonstrukcija palače koja je upravo u tijeku i koja bi palači trebala vratiti stari sjaj. Sastavni dio završnog rada je slikovna i nacrtna dokumentacija, a u radu je opisana i buduća namjena same palače, dok se na kraju rada nalazi zaključak teme završnog rada.

Ključne riječi: Rijeka, Palača Rafinerije šećera, kompanija, rekonstrukcija

ABSTRACT

Theme of the final paper is the Palace of the Sugar Refinery in Rijeka. Introductory part of the final paper is focused on historical overview of manufacturing and transport of the sugar, and on the establishment of the first European sugar refineries. Also, in the paper are described social and political opportunities in the Habsburg Monarchy, as well as economic development of Rijeka in 18th century. Main theme is processed in a way that the circumstances which preceded construction of the Palace, her historical development, and purposes are described, as well as Palace reconstruction that is ongoing and which should restore the Palace to its former splendor. The main component of the final paper is photographic and drawing documentation, and in the paper is also described the future use of the Palace, while at the end of the paper is conclusion of the theme.

Key words: Rijeka, Palace of the Sugar Refinery, company, reconstruction

SADRŽAJ

1. UVOD – PROIZVODNJA ŠEĆERA KROZ POVIJEST.....	5
2. POVIJESNI OKVIR – RIJEKA U PRVOJ POLOVINI 18. STOLJEĆA	7
3. RAFINERIJA ŠEĆERA – POVIJESNA BILJEŠKA.....	12
3.1. Povijesni nacrti	17
4. STANJE PRIJE OBNOVE.....	19
4.1. Fotografiska dokumentacija.....	21
4.2. Nacrtna dokumentacija stanja prije obnove.....	24
5. REKONSTRUKCIJA.....	27
5.1. Fotografiska dokumentacija iz 2019. godine.....	30
5.2. Fotografiska dokumentacija iz 2020. godine.....	34
5.3. Nacrtna dokumentacija	44
6. ARHITEKTONSKO – GRAĐEVINSKA ANALIZA	45
7. ZAKLJUČAK	50
8. POPIS LITERATURE	51

POPIS SLIKA

Slika 1. Rijeka sredinom 18. stoljeća (https://www.rijekadanas.com/)	8
Slika 2. riječki lazaret u 18. stoljeću (https://www.fiuman.hr/)	9
Slika 3. riječki lazaret danas (https://hr.wikipedia.org/)	10
Slika 4. Izgradnja karolinske ceste u 18. stoljeću (https://hr.wikipedia.org/)	11
Slika 5. Miljokaz na Sušaku (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	12
Slika 6. Palača šećerane u 18. stoljeću (https://www.fiuman.hr/)	14
Slika 7. Pogled na palaču sa morske strane (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	15
Slika 8. Lokacija palače na planu Antonia de Vernede iz 1762. godine (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	18
Slika 9. Tlocrt upravne zgrade iz 1842. godine (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	18
Slika 10. Lokacija upravne zgrade na planu iz 1843. godine (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	19
Slika 11. Lokacija upravne zgrade u sklopu tvornice duhana iz 20. stoljeća (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	19
Slika 12. Južno (glavno) pročelje palače šećerane u Rijeci prije obnove (https://www.rijeka.hr/)	22
Slika 13. Sjeverno pročelje prije obnove (https://www.novilist.hr/)	22
Slika 14. Željezna ograda balkona na južnom pročelju prije obnove (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	23
Slika 15. Uredi na 3. katu prije obnove (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	23
Slika 16. Dio međukatne konstrukcije između 2. i 3. kata koji je projektom rekonstrukcije uklonjen (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	23
Slika 17. Stanje krovišta prije početka obnove (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	24
Slika 18. Digitalni ortofoto sa današnjom lokacijom palače (http://preglednik.arkod.hr)	24
Slika 19. Tlocrt prizemlja, stanje prije obnove (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	25
Slika 20. Tlocrt međukata, stanje prije obnove (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	25
Slika 21. Tlocrt 1. kata, stanje prije obnove (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	26

Slika 22. Tlocrt 2. kata, stanje prije obnove (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	26
Slika 23. Tlocrt 3. kata, stanje prije obnove (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	27
Slika 24. Tlocrt tavana, stanje prije obnove (K. Majer, P. Puhmajer, Palača Šećerane u Rijeci, 2008.)	27
Slika 25. Vandalizirano južno pročelje tijekom obnove (https://www.fiuman.hr/)	30
Slika 26. Obnova unutarnjeg stubišta (Luka Kurilić)	31
Slika 27. Otvor za dizalo na 1. katu (Luka Kurilić)	31
Slika 28. Obnova krovišta (Luka Kurilić)	31
Slika 29. Zazidani prolaz između dvije prostorije na 1. katu (Luka Kurilić)	32
Slika 30. Novi spuštene strop na 1. katu (Luka Kurilić)	32
Slika 31. Detalj obnove stropa na 1. katu (Luka Kurilić)	32
Slika 32. Obnova podne konstrukcije 3. kata (Luka Kurilić)	33
Slika 33. Detalj stropnih greda 2. kata (Luka Kurilić)	33
Slika 34. Postavljanje skele na južno pročelje (https://www.novilist.hr/)	34
Slika 35. Postavljanje skele na istočno i sjeverno pročelje (https://www.rijeka.hr/)	34
Slika 36. Usporedba radova u prizemlju 2019. godine i 2020. godine (Luka Kurilić)	35
Slika 37. Prihvat vanjskog (evakuacijskog) stubišta na međukatu (Luka Kurilić)	35
Slika 38. Dizalo na 1. katu (Luka Kurilić)	36
Slika 39. Teretno dizalo na 1. katu (Luka Kurilić)	36
Slika 40. Sanitarni čvor na 1. katu (Luka Kurilić)	36
Slika 41. Stubište između prizemlja i međukata (Luka Kurilić)	37
Slika 42. Lažni svod izrađen od gips kartona u kapelici na 1. katu (Luka Kurilić)	37
Slika 43. Sačuvani zidni oslici na 1. katu (Luka Kurilić)	37
Slika 44. Radovi na rekonstrukciji zidnih oslika na 2. katu (Luka Kurilić)	38
Slika 45. Rekonstrukcija oslika na 2. katu (Luka Kurilić)	38
Slika 46. Podopolagački radovi na 2. katu (Luka Kurilić)	38
Slika 47. Srušeni dio stropa u hodniku između 2. i 3. kata (Luka Kurilić)	39
Slika 48. Srušeni dio stropa u hodniku između 2. i 3. kata (Luka Kurilić)	39
Slika 49. Ulaz sa južne strane objekta (Luka Kurilić)	39
Slika 50. Budući uredi na 3. katu (Luka Kurilić)	40
Slika 51. Zaštitna ograda duž hodnika na 3. katu (Luka Kurilić)	40

Slika 52. Sprinkler bazen u izgradnji ispred sjevernog pročelja objekta (Luka Kurilić)	40
Slika 53. Vanjsko stubište na zapadnom pročelju (Luka Kurilić)	40
Slika 54. Sačuvani zidni oslici na 2. katu (Luka Kurilić)	41
Slika 55. Radovi na restauraciji zidnih oslika na 2. katu (Luka Kurilić)	41
Slika 56. Izrada terazzo poda u velikoj dvorani na 2. katu (Luka Kurilić)	41
Slika 57. Poliranje terazzo poda u velikoj dvorani na 2. katu (Luka Kurilić)	42
Slika 58. Velika dvorana na 2. katu (Luka Kurilić)	42
Slika 59. Detalj stropa u velikoj dvorani (Luka Kurilić)	42
Slika 60. Fumijev salon sa oslikanim stropom na 1. katu (Luka Kurilić)	43
Slika 61. Sjeverno pročelje nakon obnove (Luka Kurilić)	44
Slika 62. Južno pročelje nakon obnove (https://riportal.net.hr/)	44
Slika 63. Zabat prije obnove (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	46
Slika 64. Zabat nakon obnove (http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/)	46

1. UVOD – PROIZVODNJA ŠEĆERA KROZ POVIJEST

Povijesni zapisi o proizvodnji šećera su malobrojni no oni sežu daleko u prošlost. U prošlosti, šećer se većinom proizvodio preradom šećerne trske. Jugoistok Azije, odnosno Nova Gvineja je mjesto odakle su se šećerna trska, a samim time i šećer raširili po svijetu¹. Šećerna trska se smatra jednom od prvih biljaka koje su se uzgajale u poljoprivredne svrhe, također je i vrlo isplativa biljka za uzgoj jer raste više puta bez da je se treba presađivati. Šećer se prvotno dobivao rezanjem stabljika šećerne trske i izvlačenjem biljnog soka iz iste. Stabljika šećerne trske koja može dosežati i visinu od 5 metara bi se odrezala, te bi se nakon rezanja stabljiku drobiti i prešalo kako bi se izvuklo što više biljnog soka. Taj isti biljni sok bi se zatim podvrgnuo visokoj temperaturi kako bi moglo doći do isparavanja da bi se mogao dobiti koncentrat saharoze. Kuhanjem tog koncentrata, te njegovim naglim hlađenjem bi se dobili kristali šećera.

Šećerna trska se sa Nove Gvineje proširila preko Filipina do Kine, o čemu postoji i povijesni zapis da se u Kini u 6. stoljeću prije nove ere uzgajala šećerna trska. Zapis Perzijske vojske iz 6. stoljeća navodi da se šećerna trska uzgajala i u Indiji, te se pretpostavlja da se već tada na tim prostorima proizvodio šećer. Dva stoljeća nakon toga, zna se da su Indijci proizvodili više vrsta šećera. Takvo stanje zadržalo se sve do početka 6. stoljeća, a tada nastupa daljnje širenje šećera. Do 6. stoljeća šećer se proizvodio i prerađivao u već spomenutim područjima te pomoću navodnjavanja u Perziji (današnjem Iranu).

Nakon 6. stoljeća šećer i proizvodi od šećera se šire prema Europi, što možemo zahvaliti Arapima. Oni su svojim osvajanjima te svojom ekspanzijom sa sobom donijeli i šećer. Sredinom 6. stoljeća već se pouzdano zna da se šećerna trska uzgajala uz južnu i zapadnu mediteransku obalu, te u Španjolskoj i Sardiniji. Svojevrsta prekretnica u proizvodnji šećera je bila izgradnja prve vodenice². Njenom izgradnjom, obrada i prerada šećerne trske je postala puno efikasnija i lakša. Sredinom 9. stoljeća u okolici Palerma na Siciliji mogle su se naći vodenice, no vjeruje se da su prve vodenice bile izgrađene i mnogo prije, ali o tim tvrdnjama nema zapisa niti informacija. Početkom 11. stoljeća šećer se raširio Europom, prvenstveno preko Venecije koja je u to vrijeme bila glavna europska luka za trgovinu sa istočnim zemljama.

¹ <https://tehnika.lzmk.hr/tehnickaenciklopedija/seceri.pdf>

² naprava koja koristi vodeničko kolo i radi na vodeni pogon rijeke ili potoka, potječe iz antike

Također, Venecija je pod svojom kontrolom imala i neka područja na kojima se sadila šećerna trska, te je tako Venecija iskoristila svoj dobar geostrateški položaj, te je počela izvoziti šećer u sjevernu Europu.

Pouzdanost se zna da je u to doba šećer bio izuzetno skupa namirnica. U 14. stoljeću proizvodnja šećera drastično opada, a glavni razlog je pomanjkanje radne snage. Do sredine 15. stoljeća, šećer se proizvodio isključivo u neposrednoj blizini područja gdje je rasla šećerna trska. Razlog tomu je bio taj što se nakon sječe šećerne trske moralo odmah krenuti sa preradom. Sredinom 15. stoljeća otvaraju se rafinerije šećera u Veneciji gdje se počeo prerađivati sirovi šećer. Nakon Venecije, u mnogim ostalim europskim gradovima kao što su Antwerpen i Bologna su se također počele otvarati rafinerije šećera. Upravo će Antwerpen kasnije odigrati ključnu ulogu u osnivanju Riječke rafinerije šećera.

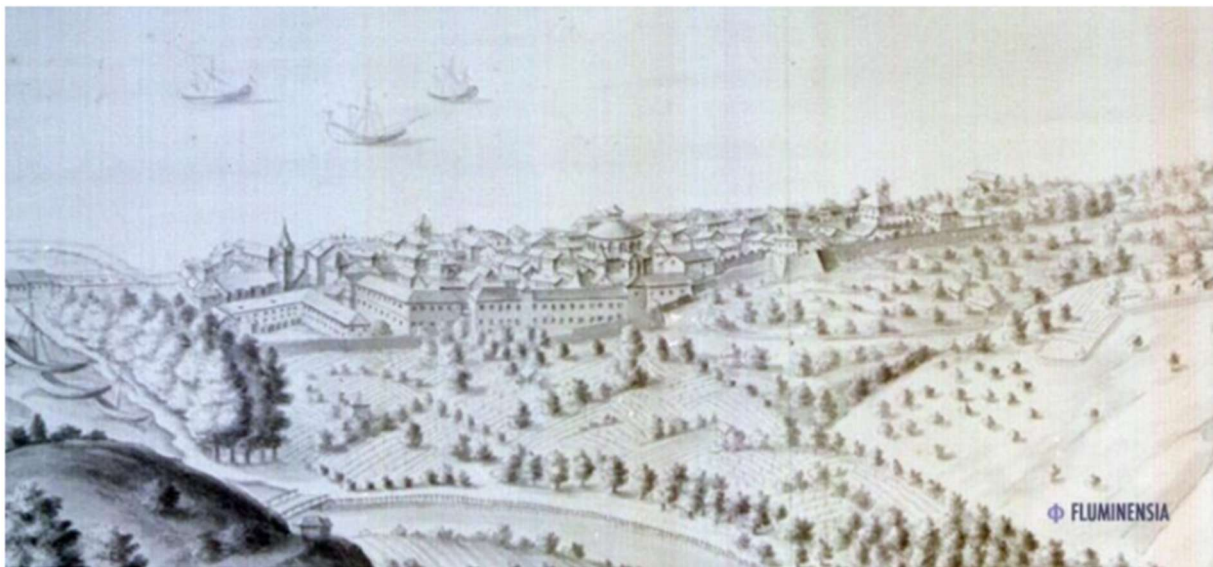
Otkrićem Amerike, šećer se počeo proizvoditi i na Karibima te u Brazilu. Vlažna tropska klima pogodovala je uzgajanju šećerne trske, te su kolonijalne sile uzgajale ogromne količine šećerne trske koju su obrađivali robovi na plantažama. Kako je vrijeme prolazilo, Ujedinjeno Kraljevstvo je uz Nizozemsku polako preuzimalo prevlast u trgovini začinicima, između ostalog i šećerom. Rastom potražnje, rasla je i proizvodnja, što je utjecalo na cijenu šećera, odnosno šećer više nije bio tako skupa namirnica, te ga je i srednja klasa mogla priuštiti za konzumaciju. Do nove krize u proizvodnji dolazi nakon odluke o ukidanju ropstva. U međuvremenu, šećer se počeo primjenjivati kao osnovni sastojak nekih novih proizvoda, kao što su slatkiši te alkoholni proizvodi.

Do nove prekretnice u proizvodnji šećera dolazi se izumom parnog stroja za vrijeme prve industrijske revolucije u 18. stoljeću. Ljudski rad se polako zamijenjuje strojevima što je značilo ubrzanu i jednostavniju proizvodnju šećera. Europa se iz agrarne zemlje počela industrijalizirati, a proizvodnja velikih količina šećera je uzrokovala pad cijena šećera. Šećer se također dobivao i od druge sirovine, šećerne repe. Krajem 19. stoljeća u Europi, proizvodnja šećera od šećerne repe se izjednačila sa proizvodnjom šećera od šećerne trske. Ipak u svjetskim razmjerima, šećer dobiven od šećerne trske danas predstavlja čak 80 posto ukupno proizvedenog šećera³.

³ https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0e%C4%87erna_trska

2. POVIJESNI OKVIR – RIJEKA U PRVOJ POLOVINI 18. STOLJEĆA

Rijeka je 18. stoljeće dočekala u sastavu Habsburške monarhije. Početak 18. stoljeća u Habsburškoj monarhiji obilježava rat sa Osmanlijskim carstvom te unutar-državna pitanja od kojih je najvažniji problem Bečki centralizam sa jedne strane i želja za samoodređenjem ostalih naroda sa druge strane. Izniman geostrateški položaj Rijeke – dubina Kvarnerskog zaljeva i njegova uvučenost u Europsko kopno jamčili su razvitak Rijeke kao lučkog grada. Također, Rijeka je od početka Habsburške vladavine imala određene trgovinske povlastice, što je bio vjetar u leđa Riječkom gospodarstvu. Nažalost, Turska osvajanja i učestali prodori su imali za posljedicu to da te trgovinske povlastice nisu postigle svoj puni cilj⁴. Upravo iz tog razloga je Trst postao važnije gospodarsko i pomorsko središte od Rijeke, kao i zbog politike službenog Beča koji je smatrao Trst svojom glavnom lukom, dok je Rijeka bila zapostavljena.

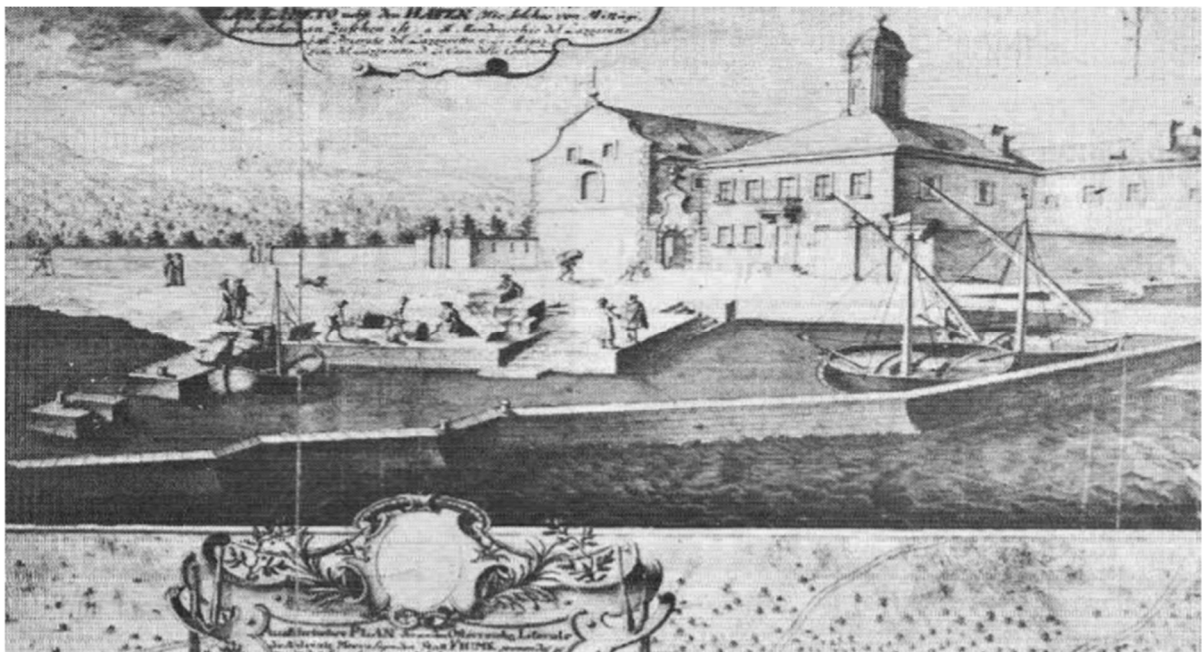

Slika 1. – Rijeka sredinom 18. stoljeća

Slabljenjem Osmanskog carstva i zaustavljanjem prodora Turaka na Habsburške posjede, Rijeka je dobila novu priliku za razvoj. 1718. godine Habsburška monarhija je sa Osmanskim carstvom sklopila Požarevački mir. Taj mirovni ugovor je imao velikog utjecaja ne samo na područja direktno pogođena ratnim djelovanjima već i na područja daleko od bojišta koje je pratilo tok rijeke Save i rijeke Une. Za Rijeku je taj mir značio prekretnicu u daljnjem razvoju jer je označio kraj gospodarske stagnacije i mogućnost obnove starih trgovačkih puteva koji su zbog ratnih događanja gotovo u potpunosti zamrli. Habsburški car Karlo VI. godinu dana nakon

⁴ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Rijeka>

što je potpisan mirovni sporazum sa Osmanskim carstvom, izdaje dokument kojim Rijeka i Trst postaju slobodne kraljevske luke. Izdavanjem tog dokumenta Rijeka i Trst postaju dodatno povlašteni u odnosu na ostale priobalne gradove u Habsburškoj monarhiji. To je osiguralo ubrzani razvitak Rijeke i Trsta ali isto tako je nastalo i određeno rivalstvo između ta dva grada. Robna razmjena između Habsburške monarhije i ostatka europskih zemalja je rasla, te je trebalo unaprijediti trgovinske veze sa Osmanskim carstvom, odnosno sa istočnim zemljama. To je bio razlog osnivanja „Istočne kompanije“ i njen osnovni zadatak. Ona je također bila zadužena i za gradnju novih tvornica, skladišta, brodova, te novih cesta. Kompanija je imala sjedište u Beču, koji je bio prijestolnica monarhije, ali je imala ispostave u Trstu, Rijeci te u Bakru⁵. Preko te tri luke je kompanija ojačavala robnu razmjenu sa istokom. Kompanija je poslovala uspješno, te su se trgovinske veze sa istokom uistinu poboljšale, a zbog porasta prometa u riječkoj luci, 1725. godine je izgrađen lazaret⁶. Lazaret je bio objekt u koji bi pomorci i roba sa istoka nakon što bi pristali u luku, proveli 40 dana kako bi se otklonile sumnje da su mornari ili roba zaraženi. Na taj način se spriječavala pojava kuge i zaraznih bolesti u gradu. Za gradnju lazareta odabrana je lokacija na tadašnjoj obali, zapadno od grada. Palača šećerane koja je izgrađena tridesetak godina kasnije nalazi se u neposrednoj blizini lazareta. Lazaret je imao svoju funkciju preko 100 godina, odnosno bio je u funkciji sve do 1833. godine.

Slika 2. – Riječki lazaret u 18. stoljeću

⁵ <http://www.klub-susacana.hr/revija/clanak.asp?Num=72&C=19>

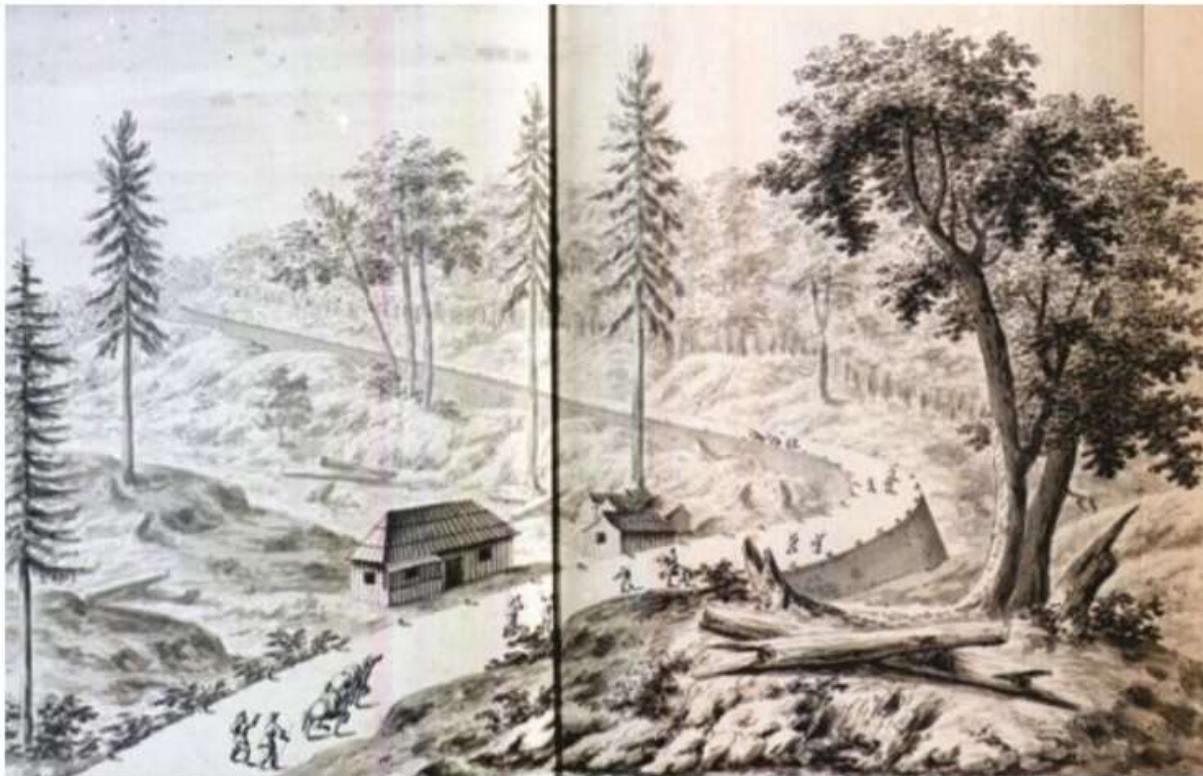
⁶ Matejčić Radmila, *Kako čitati grad*, adamić. Rijeka 2007.

Slika 3. – Riječki lazaret danas (nekadašnji ulazni portal)

Veliki problem Rijeke početkom 18. stoljeća je bila prometna povezanost sa zaleđem. Naime, u to vrijeme nije bilo kvalitetnih puteva i cesta prema unutrašnjosti, a nepristupačni predjeli Gorskog kotara su bili veliki problem koji je trebalo premostiti. Povećanje prometa, te potreba za njegovim brzim i sigurnim transportom su nametali izgradnju kvalitetne prometnice koja bi to omogućila. „Istočna kompanija“ je za to pitanje zadužila kapetana Matiju Weissa. On je predložio tri rješenja. Prvo rješenje je podrazumijevalo gradnju dionice Rijeka – Ljubljana, a od Ljubljane bi se roba prevozila rijekama Savom i Kupom sve do Karlovca. To rješenje je odbijeno iz razloga što je službeni Beč htio direktnu vezu Rijeke sa Karlovcem, a ovakva trasa je predugačka i zaobilazna. Drugo rješenje podrazumijevalo je izgradnju dionice ceste od Rijeke – Brod na Kupu, te daljnji prijevoz robe i tereta Rijekom Kupom do Karlovca. Taj prijedlog je također odbijen iz razloga što rijeka Kupa nije bila plovna do Broda na Kupu te bi se trebalo proširiti korito rijeke što je iziskivalo velike troškove. Gospodarska korist od takvog projekta je upitna, ali ono što je neupitno je to da bi se prihvaćanjem tog projekta nepovratno uništila dolina rijeke Kupe. Treće rješenje kapetana Weissa je naišlo na blagonaklonost službenog Beča. Ono je podrazumijevalo izgradnju direktne poveznice između Rijeke i Karlovca preko

brdovitog terena Gorskog kotara. Posao izgradnje nije bio nimalo lagan, ali je kapetan Weiss sa svojih 1500 radnika krenuo u izgradnju ceste 1726. godine. Dvije godine kasnije, 1728. godine cesta je puštena u promet. Cesta je dobila ime „Karolina“, a ime je dobila po caru Karlu VI. Njenom izgradnjom, Rijeka je konačno dobila poveznicu sa unutrašnjosti. Prijevoz tereta i roba je bio uvelike olakšan, ali pokazalo se da cesta nije zadovoljila sve potrebe koje je trebala. Veliki usponi i suženja su negativno utjecali na brzinu prijevoza tereta, a to se očitovalo na tome da se teret koji se prevozio zaprežnim kolima često kvario prije nego bi stigao do Rijeke. Iz tog razloga cestu je bilo potrebno stalno održavati i popravljati. Većina tereta na „Karolini“ u prvim godinama nakon puštanja u promet dolazila je iz Hrvatske i Banata⁷. Radilo se tu o žitu koje je bilo za izvoz.

Slika 4. – Izgradnja karolinske ceste u 18. stoljeću

⁷ Feletar Petar, *Hrvatske povijesne ceste – Karolina, Jozefina i Lujzijana*, MERIDIJANI, Zagreb 2015.

Slika 5. – Miljokaz na Sušaku

Koliko je Rijeka tada bila važan grad govori podatak da je Rijeka sredinom 18. stoljeća imala gotovo 6000 stanovnika, dok je za usporedbu Zagreb imao jedva 3000 stanovnika. Na porast broja stanovnika Rijeke utjecalo je i doseljavanje stranaca koji su većinom bili vezani uz industriju i gospodarstvo, te je Rijeka u to vrijeme bila multietnički grad. Prva polovica 18. stoljeća važna je za Rijeku i sa urbanističkog stajališta. Izgradnjom „Karoline“ u Rijeci se počeo graditi niz novih objekata, između kojih je i šećerana. U to vrijeme se grad počeo širiti van starih gradskih zidina, te je počeo poprimati obrise modernog grada. U kratkom vremenskom razdoblju izgradio se dio grada uz obalu pa sve do Mlake na zapadnoj strani. Nažalost Rijeku je 1750. godine pogodio razoran potres koji je načinio veliku štetu na objektima u gradu te nakratko zaustavio ekspanziju grada.

3. RAFINERIJA ŠEĆERA – POVIJESNA BILJEŠKA

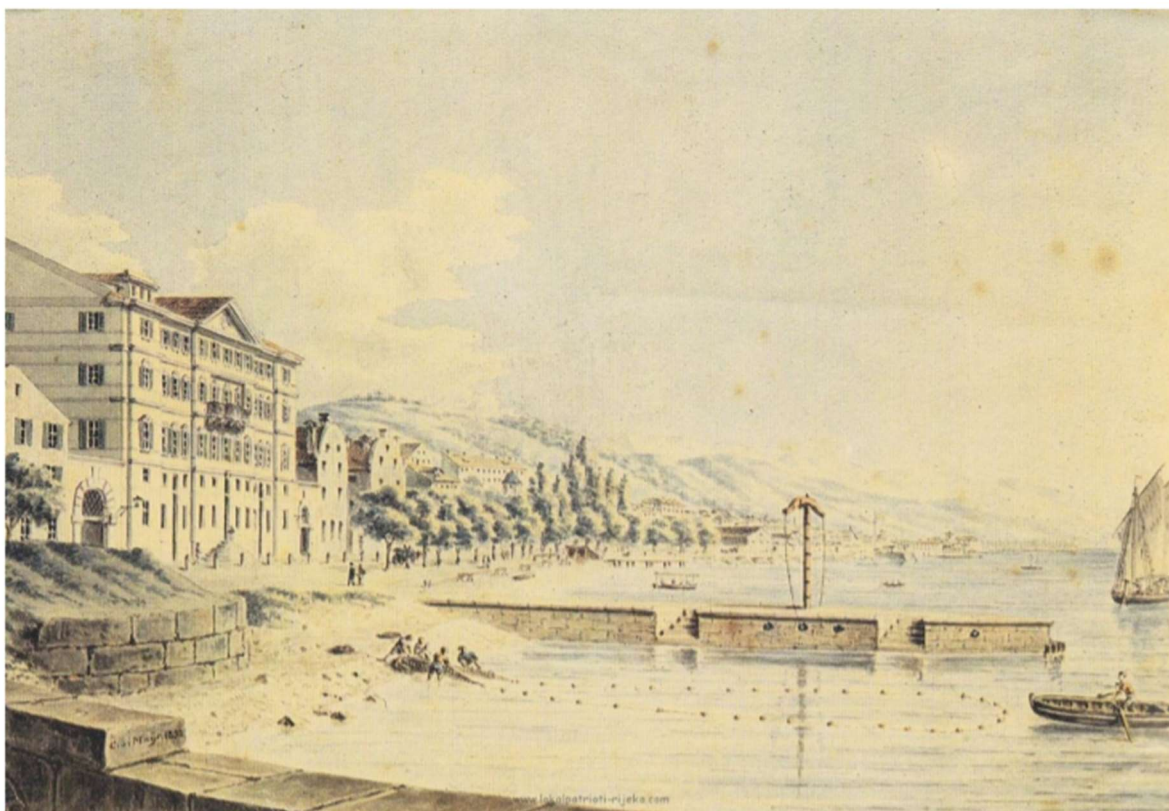
Poveljom cara Karla VI. 1719. godine, Rijeka je postala slobodna luka, no za povijest šećerane u Rijeci puno je važnija 1750. godina. Naime te godine je carica Marija Terezija dodijelila povlasticu trgovačkoj kući Proli i Arnoldt iz Nizozemskog grada Antwerpena. Prvotni naziv novonastale kompanije je bio „Glavna trgovačka kompanija Trsta i Rijeke“⁸. Povlastica je dodijeljena u svrhu izgradnje šećerane, a kao prvotna lokacija šećerane odabran je Trst. Cilj te povlastice je bio osnivanje jake industrije šećera u Habsburškoj monarhiji, te jačanje gospodarskog položaja Austrijskog primorja. Povlastica koju je dodjeljivala carica je osiguravala slobodnu gradnju brodova u Trstu i Rijeci, a sav materijal za gradnju je bio oslobođen od nameta. Također, povlasticom su se ukinuli nameti na uvoz sirovog šećera, ali je povlastica uvjetovala to da sjedište Kompanije bude u Trstu.

Kompanija je prvotno poštovala uvjet povlastice, no njeni direktori su brzo uvidjeli da je Rijeka pogodnija za gradnju rafinerije iz razloga što je u Rijeci sve bilo jeftinije nego u Trstu. Službeni Beč nije odobravao ovakvu odluku jer je htio Rijeku podrediti Trstu kao i već mnogo puta kroz povijest, ali je uz inzistiranje direktora Kompanije Beč ipak popustio, te je Rijeka odabrana kao lokacija za gradnju šećerane.

Lokacija za gradnju se nalazila na Brajdi, u to vrijeme na tom području su se nalazili vinogradi i potok Brajda po kojem je taj lokalitet dobio ime. Lokacija pogona je bila neposredno uz lazaret koji je izgrađen 1725. godine. Prvi temelji pogona položeni su 1752. godine, a paralelno se radilo na izgradnji kuće za smještaj radnika i upravne zgrade Kompanije. Cijeli posao je trebao biti gotov iste godine, a građevinske radove obavljali su vojnici pod zapovjedništvom inženjera Francesca Saveria de Bonoma. Točan datum završetka radova nije poznat, ali se pretpostavlja da su svi radovi bili gotovi iste godine jer se uprava Kompanije preselila u Rijeku krajem iste godine. Na planu iz 1755. godine se vidi ucrtana upravna zgrada, lijevo od nje se nalazila kuća za radnike, a sa desne strane se nalazio pogon rafinerije šećera. Na tom istom planu se vidi da se na sjevernu stranu upravne zgrade nadozidao mali objekt. Svrha tog objekta nije poznata pa se pretpostavlja da je služio kao privremeno rješenje. U vrijeme svoje izgradnje, palača šećerane bila je vrlo uočljiva jer je svojim dimenzijama, veličinom i stilom gradnje odudarala od svih ostalih već postojećih građevina u gradu. U vrijeme kada je izgrađena, nalazila se na samoj obali te je plijenila poglede pomoraca koji su dolazili u Rijeku trgovačkim brodovima.

⁸ *Palača Šećerane u Rijeci*, Grad Rijeka, Rijeka 2008.

No s vremenom grad se dodatno širio, a sa povećanim pomorskim prometom mjesta za nove lučke objekte i prometnice je nedostajalo. Upravo iz tog razloga krenulo se sa projektom nasipavanja morske obale kako bi se dobio novi prostor u centru grada. Obalna crta se nasipavanjem pomaknula dalje prema moru a time je palača šećerane u potpunosti izgubila svoj dodir sa morem. Reprezentativan izgled upravne zgrade nije naišao na blagonaklonost Bečkog dvora koji je bio mišljenja da upravna zgrada izgleda kao palača te da je za nju potrošeno previše financijskih sredstava, što i nije daleko od istine.

Slika 6. – Palača šećerane u 18. stoljeću

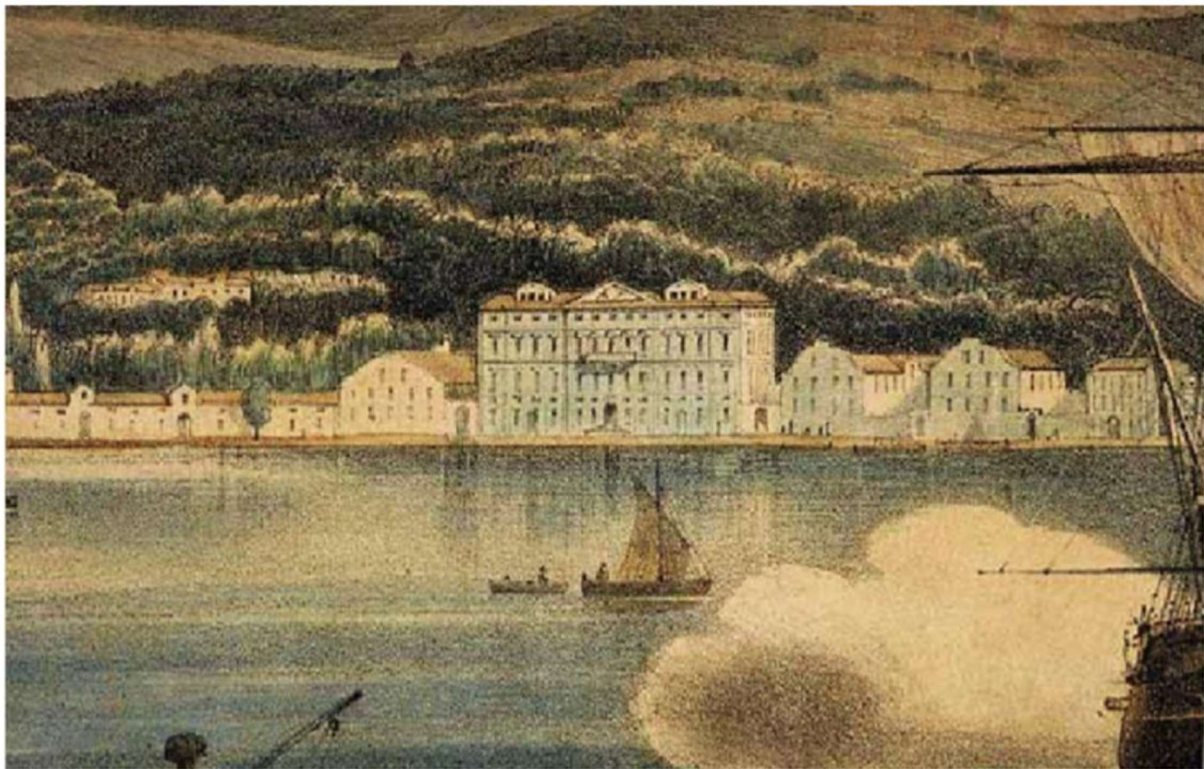
U zapisima Viktora Hofmanna iz 1932. spominje se brojka od 12 zaposlenika, od čega čak 5 stranaca, ali taj broj je daleko od realnosti. Tih 12 navedenih zaposlenika imalo je sebi podređene ljude koji su obavljali različite poslove.

1754. godine Kompanija mijenja svoj naziv iz „Glavna trgovačka kompanija Trsta i Rijeke“ u „Privilegirana kompanija Arnoldt, Kennedy i Wellens“ iz razloga što je dogovoreno da kompanija u svakom trenutku ima tri direktora⁹. Urbano Arnoldt, Archibald Kennedy i Jean Antoine Wellens su bili prvi direktori Kompanije. Poznata je činjenica da su direktori

⁹ <https://www.matica.hr/hr/584/rijecka-kompanija-i-secer-29389/>

Kompanije ujedno i stanovali u upravnoj zgradi. Uređenje interijera upravne zgrade u to vrijeme nije bilo nimalo manje reprezentativno od vanjskog izgleda, a to možemo uvidjeti iz popisa inventara direktora Kennedyja iz 1758. godine. U popisu se spominju neke vrijedne stvari, od kojih se može izdvojiti veliko zrcalo od venecijanskog stakla sa pozlaćenim okvirom, 6 malih bakropisa sa pozlaćenim okvirom, veliki ormar i stolić od orahovine, pocinčano, bakreno i plavo-bijelo porculansko posuđe¹⁰.

Kompanija sredinom 18. stoljeća ima iznimne poslovne rezultate, a pod svojim okriljem imala je tri pogona u Rijeci. To su, uz postojeću rafineriju, bili manja rafinerija i pogon za proizvodnju voska na Ponsalu (stari naziv za Mlaku). Koliko je poslovanje kompanije bilo dobro govori i činjenica da se 1754. godine proizvodila dovoljna količina šećera za opskrbu cijele Habsburške monarhije.

Slika 7. – Pogled na palaču sa morske strane

1775. godine car Josip II. posjećuje Rijeku, te između ostaloga posjećuje i rafineriju šećera na Brajdi. Car je bio iznimno zadovoljan izgledom građevine kao i njenim poslovnim rezultatima. 1785. godine, kada je Kompanija proživljavala svoje najbolje dane, zadesila ju je nesreća. Trećeg ožujka izbio je požar na Upravnoj zgradi, ali u povijesnim izvorima se nigdje ne

¹⁰ *Palača Šećerane u Rijeci*, Grad Rijeka, Rijeka 2008.

spominje broj poginulih kao ni uzrok požara. Tijekom gradnje se vodilo računa o zaštiti od požara, ali izgleda da ni to nije pomoglo da se nesreće spriječi. Obnova uništenih objekata je vjerojatno započela iste godine, a za obnovu su korištene grede od smreke iz Klane.

Nakon obnove koja je većinom završena do 1786. godine, postavljen je zapis na sjevernom zidu glavnog stubišta. U njemu stoji da je zgrada u potpunosti ponovo izgrađena, ali konzervatorski radovi na objektu u novije vrijeme dokazuju da je ta tvrdnja ipak neistinita i da je zgrada u velikoj mjeri obnovljena, ali ne i nanovo izgrađena. Nakon obnove objekta, mogu se primijetiti elementi kasnog baroka, ali i neki elementi ranog klasicizma. Mnogi tadašnji putopisci su dali svoj osvrt na zgradu rafinerije šećera, i svi se slažu da je to najljepša i najreprezentativnija zgrada u Rijeci u to doba. Početkom 19. stoljeća poslovanje kompanije počinje zalaziti u krizu. Šećerna repa je postala novi resurs za proizvodnju šećera, otvarano je mnoštvo šećerana diljem Europe te se konkurencija naglo povećala, a i kapital Kompanije se smanjio zbog lošeg vođenja novih direktora. Sve to su faktori koji su utjecali na rad Kompanije. Sva proizvodnja biva u prekidu od 1814. godine, a deset godina kasnije, 1824. godine dolazi do konačnog kraja Kompanije. Sa zatvaranjem šećerane se pristupilo izradi popisa dobara, te izradi snimka postojećeg stanja. U nacrtu iz te godine jasno se vidi da se do glavnog ulaza moralo uspinjati stepenicama koje su 1875. godine uklonjene zbog povišenja razine tla izazvanog nasipavanjem obalnog pojasa. Deset godina kasnije, 1834. godine, pogone bivše šećerane kupuje riječko domoljubno društvo, te zgrada od tog trenutka služi za smještaj vojnika. Četrdesetih godina 19. stoljeća, obala ispred Upravne zgrade se počela nasipavati te je zgrada ostala bez pristupa moru. 1851. godine Vlada kupuje čitav kompleks bivše šećerane i iste godine u tom kompleksu otvara tvoricu duhana. Time počinje novo doba za cijeli taj kompleks. Izgrađeni su i neki novi objekti, te izvedene intervencije na upravnoj zgradi. To su kotlovnica uz sjeveroistočni dio zgrade, objekt odmah do kotlovnice za koji se ne zna čemu je služio, te dogradnja prvog kata prema istoku koja predstavlja spojni most iznad istočnog kolnog ulaza prema zgradi prve rafinerije¹¹. Zadnja dogradnja je i danas u svom postojećem obliku.

1892. godine pristupilo se rekonstrukciji krovništva upravne zgrade. Mađarski arhitekti su uklonili svjetlarnike¹² koji su do onda bili na krovu i njih su zamjenili sa krovnim prozorima u kosini plohe. Krajem 19. stoljeća uređuje se i salon na prvom katu upravne zgrade i to sa slikarijama sa prikazom četiri godišnja doba. Izradio ih je Giovanni Fumi, u to vrijeme poznati riječki slikar.

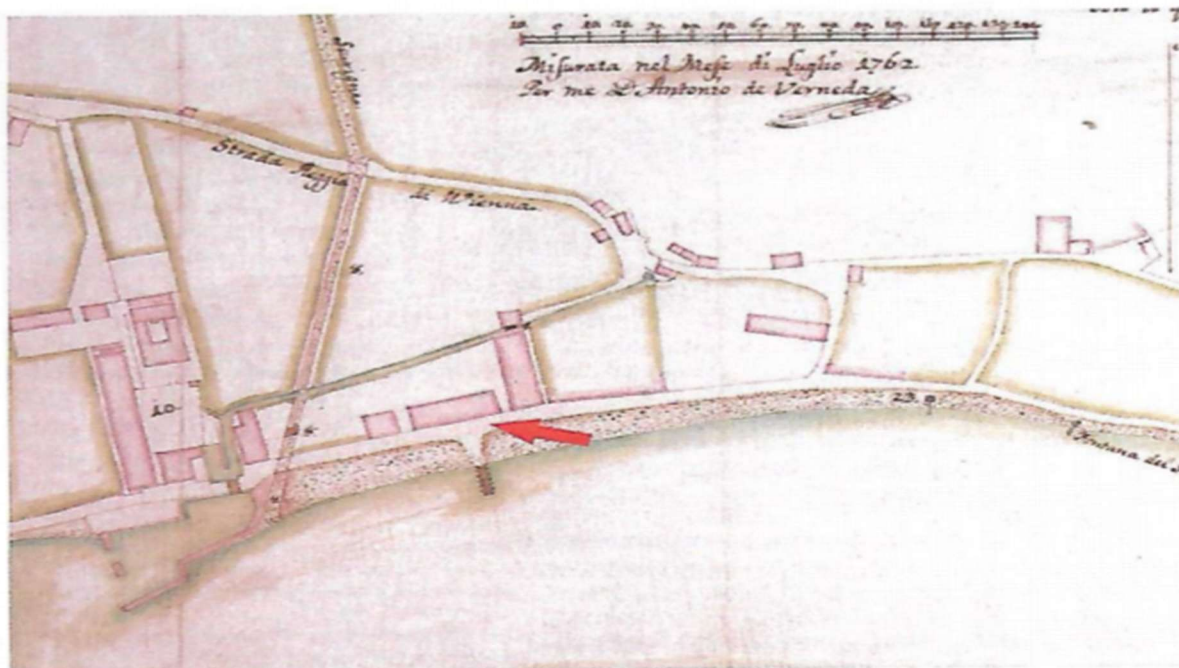
¹¹ *Palača Šećerane u Rijeci*, Grad Rijeka, Rijeka 2008.

¹² Svjetlarnik – krovni otvor koji je služio za osvjjetljenje prostora

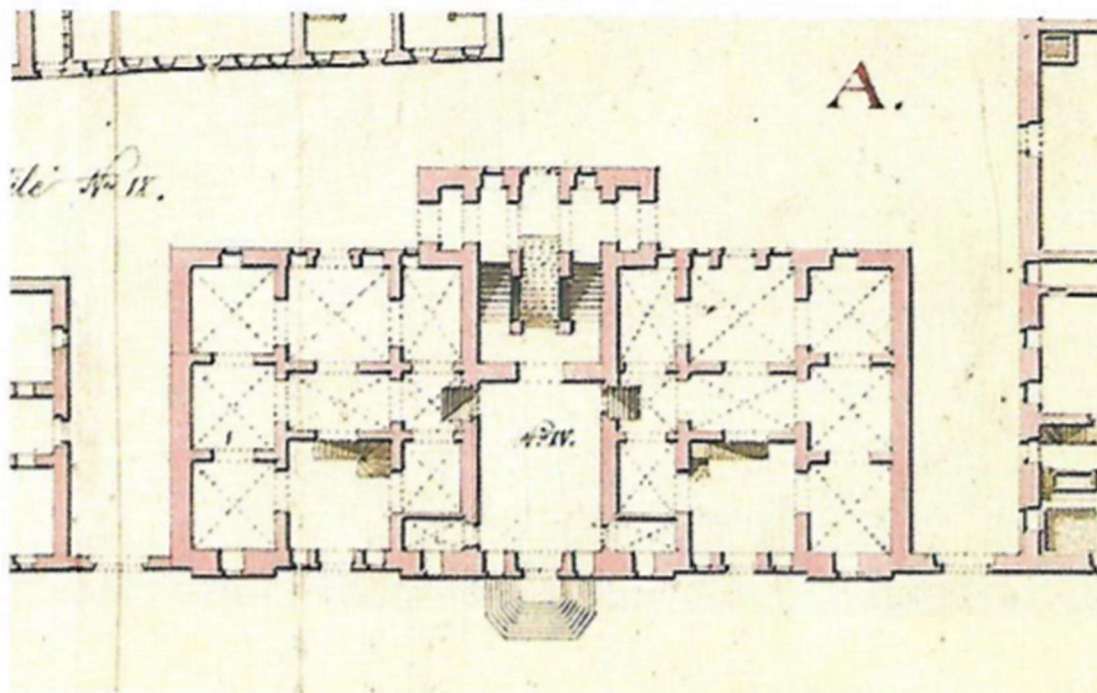
Tvornica duhana doživjela je svoj vrhunac početkom 20. stoljeća. Tada se u zapisima spominje da je u tvornici radilo čak dvije i pol tisuće ljudi, odnosno riječka tvornica duhana je bila najveća tvornica duhana u državi. Kako je vrijeme odmicalo, proizvodnja i poslovanje tvornice je sve više slabjelo. Tvornica je preživjela prvi svjetski rat, no 1925. godine dolazi do štrajka zbog kojeg je u svrhu gušenja neposluha pozvana i vojska. Tvornica je još nekako funkcionirala do 1944. godine, a onda je teško stradala u savezničkom bombardiranju tijekom Drugog svjetskog rata.

Svoj konačni kraj tvornica duhana dočekala je 1949. godine kada se u njene pogone useljuje tvornica brodskih motora „Rikard Benčić“ kada je došlo do niza manjih adaptacija i prenamjena unutar upravne zgrade. Prilikom tih adaptacija nije se baš previše pazilo na neke stvari od povijesne važnosti. 1980.-ih mijenja se krov na upravnoj zgradi, te se umjesto starog dotrajalog crijepa postavlja novi mediteran crijep koji je i danas na istom mjestu. Početkom devedesetih godina prošlog stoljeća tvornica brodskih motora završava u stečaju, te se na upravnoj zgradi vrši niz adaptacija kako bi u nju mogla useliti poslovnicu Riječke banke. Jedna od adaptacija koje su bile napravljene je i izgradnja galerijske konstrukcije u predvorju. Riječka banka je nedugo nakon toga likvidirana, a grad Rijeka je konačno kupio upravnu zgradu krajem devedesetih godina prošlog stoljeća kako bi je mogao obnoviti. 2003. godine grad Rijeka je odobrio konzervatorske radove na tom objektu kako bi se mogla utvrditi njegova cjelokupna povijesna važnost.

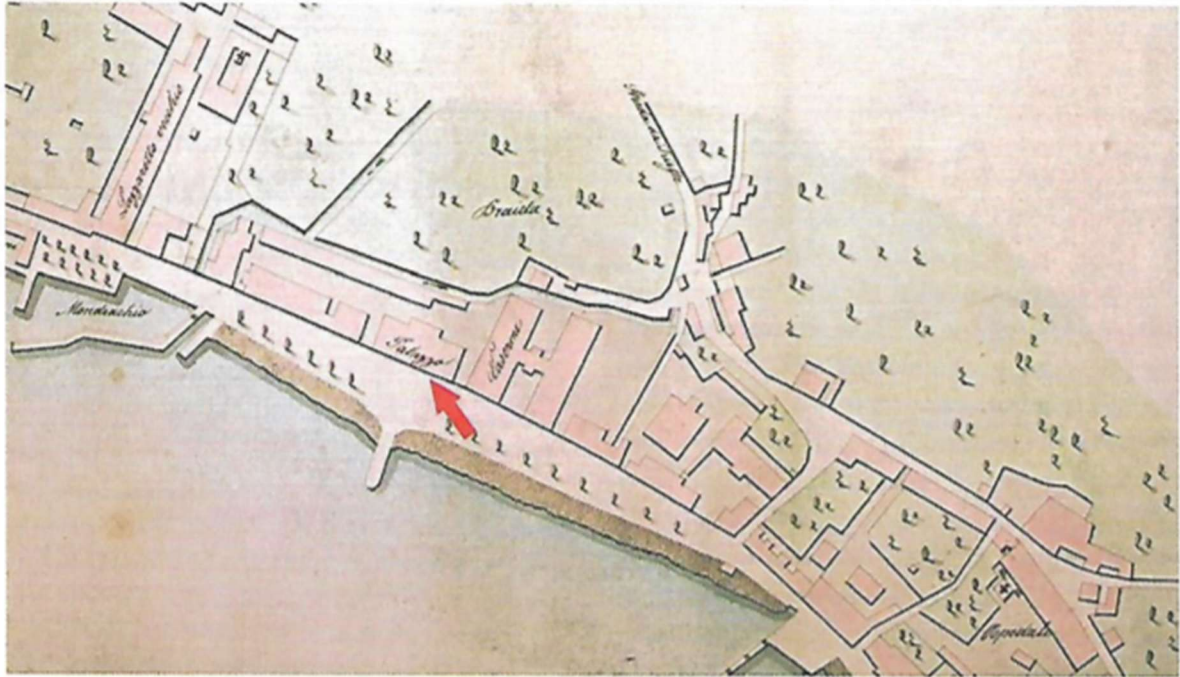
3.1. Povijesni nacrti

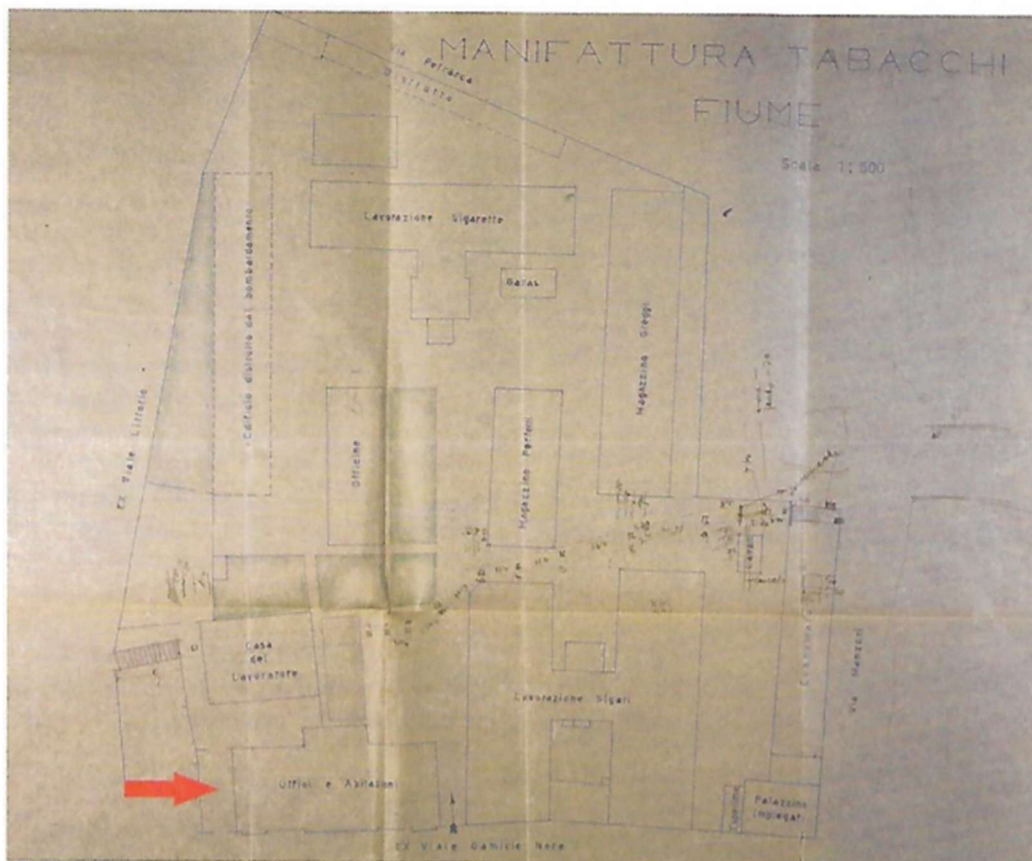
Slika 8. – Lokacija palače na planu Antonia de Verneda iz 1762. godine

Slika 9. – Tlocrt upravne zgrade iz 1842. godine

Slika 10. – Lokacija upravne zgrade na planu iz 1843. godine

Slika 11. – Lokacija upravne zgrade u sklopu tvornice duhana iz 20. stoljeća

4. STANJE PRIJE OBNOVE

Palača šećerane se danas nalazi u Krešimirovoj ulici preko puta željezničkog kolodvora. Prvotni velebni izgled palače daljnjom izgradnjom grada biva umanjen, naime kada je palača izgrađena sa južne strane se nalazilo more a sa sjeverne strane su se nalazili vinogradi ljudi koji su ih obrađivali, te je palača izgledala ogromno u odnosu na okolinu u kojoj se nalazila. S vremenom, mnogi novi objekti bivaju sagrađeni u neposrednoj okolini palače šećerane, te palača dijelom gubi taj svoj reprezentativni izgled. Danas palača nema svoju funkciju i od propasti riječke banke do danas nije stavljena u uporabu, što je nedopustivo za objekt od takve važnosti za grad Rijeku, ali i cijelu državu.

Palača šećerane sastoji se od prizemlja koje je služilo kao dio zgrade gdje se vršilo skladištenje šećera, polukata, i tri kata od kojih su svi povezani stubištem monumentalnog izgleda, te se na vrhu nalazi potkrovlje. Dimenzije objekta su za vrijeme kada je građen uistinu imponantne. Sa svojih 25 metara visine palača je u to vrijeme bila uistinu monumentalna, međutim danas ta visina ne dolazi do izražaja kao što je to nekad bilo. Sjeverna strana objekta je također prolaskom vremena izgubila na svoj prvotni izgled, ponajviše zbog izgradnje kotlovnice sjeveroistočno uz samu palaču. Nakon 2003. godine, započinju konzervatorski radovi na palači šećerane. Trudom konzervatora, na samom objektu otkrivene su mnoge zanimljivosti. Uz brojne slikarije po zidovima, od kojih je najpoznatija „Alegorija četiri godišnja doba“ koja se nalazi na svodu središnjeg salona na prvom katu, a na istom mjestu je pronađen i sačuvan rijetki venecijanski terazzo pod. Također daljnjim konzervatorskim radovima utvrdilo se da drveni dijelovi prozora na objektu datiraju u 19. stoljeće.

Konzervatori su suglasni oko toga da se mnogim dogradnjama te pregrađivanjima palače šećerane kroz povijest smanjila povijesna vrijednost ovog objekta. Paralelno sa odvijanjem konzervatorskih radova, izvršena je i procjena stabilnosti građevine, te određeni geološki radovi u svrhu očuvanja objekta. Pozitivna strana konzervatorskih radova na objektu je bila ta što su se mogle saznati mnoge do sada nepoznate činjenice o ovom objektu. Ali kao i uvijek postoji ona negativna strana, a to je da je zbog obujma konzervatorskih radova obnova ovog zdanja bila na čekanju duže nego što je to bilo planirano. Stanje objekta prije početka obnove je bilo loše, veliki obujam konzervatorskih i istražnih radova imao je svoj utjecaj na izgled objekta, prvenstveno unutrašnji. Fasade na pročeljima objekta su bile oronule, izuzev južnog pročelja koje je bilo u relativno pristojnom stanju. Barokna ograda balkona na južnom pročelju je bila neodržavana i zapuštena što bi se obnovom trebalo promijeniti.

Podna konstrukcija na mnogim dijelovima objekta nije bila u dobrom stanju, pogotovo na 3. katu, te je ugrožavala sigurnost ljudi. Na mnogim mjestima unutar samog objekta se pristupilo sondiranju zidova, odnosno analizi slojeva boje koji su nanoseni na pojedine zidove tokom godina, tako da su mnogi zidovi bili u derutnom stanju, a pojedini zidovi su bili zaštićeni sa drvenim pregradama kako bi se zaštitili zidni oslici od oštećenja. Na mnogim dijelovima objekta tijekom konzervatorskih radova otučena je žbuka, a na nekim dijelovima su se slojevi boje počeli odvajati od zidova zbog neodržavanja. U nekim prostorijama još se nalazio i dio inventara, poput crtaćih stolova i ormara. Na tavanu, stanje je bilo jednako loše kao i na ostalim etažama, krovnište je bilo zapušteno i neodržavano, ponajviše grede krovništa kao i podna konstrukcija tavana. „Novi“ mediteran crijep je postavljen prilikom izvođenja radova krajem 20-og stoljeća¹³. Između 2. i 3. kata na području galerije, još su se mogle vidjeti naknadno ugrađene drvene grede koje su činile međukatnu konstrukciju a koje je trebalo planom obnove ukloniti. Unutrašnje stubište koje se nalazi na sjevernoj strani građevine, bilo je u relativno dobrom stanju u odnosu na ostatak objekta, iako su zidovi na nekim dijelovima stubišta bili ispucali. Cijeli je objekt bio premrežen drvenim stazama i daskama koje su omogućavale kretanje konzervatorima. Stanje prije obnove je svakako bilo nedopustivo za objekt ovakve važnosti, te se trebalo pristupiti hitnoj sanaciji postojećeg stanja.

¹³ *Palača Šećerane u Rijeci*, Grad Rijeka, Rijeka 2008.

4.1. Fotografska dokumentacija

Slika 12. – Južno (glavno) pročelje palače šećerane u Rijeci prije obnove

Slika 13. – Sjeverno pročelje prije obnove

Slika 14 – Željezna ograda balkona na južnom pročelju prije obnove

Slika 15. Uredi na 3. katu prije obnove

Slika 16. – Dio međukatne konstrukcije između 2. i 3. kata koji je projektom rekonstrukcije uklonjen

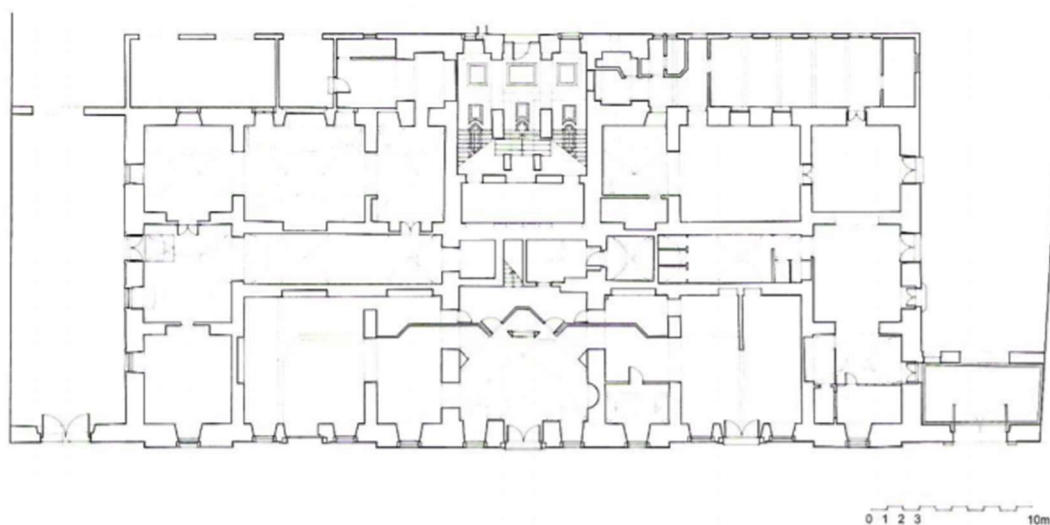

Slika 17. – Stanje krovišta prije početka obnove

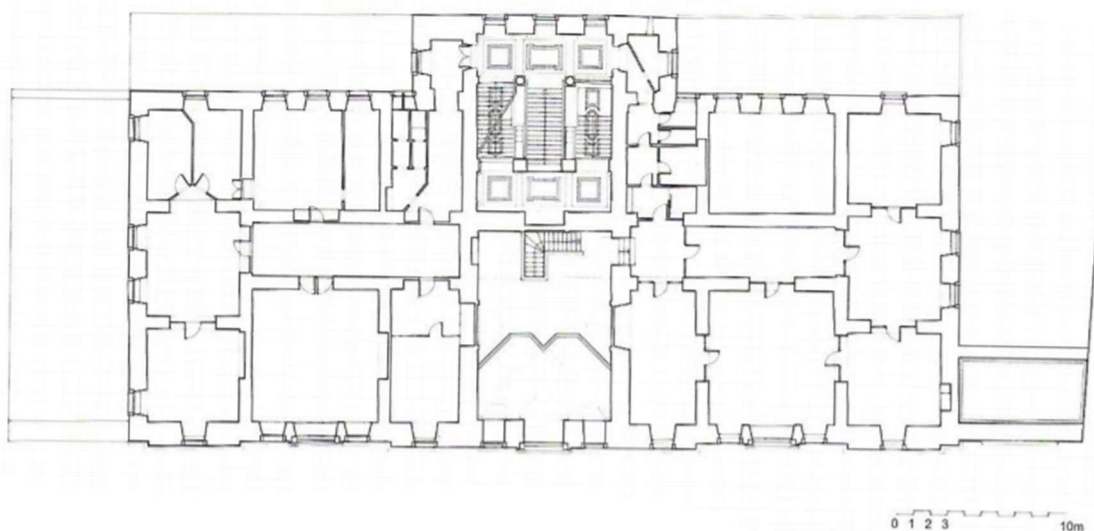

Slika 18. – Digitalni ortofoto sa današnjom lokacijom palače na којој се види удаљеност објекта од обалне црте (U vrijeme gradnje je palača bila na obali)

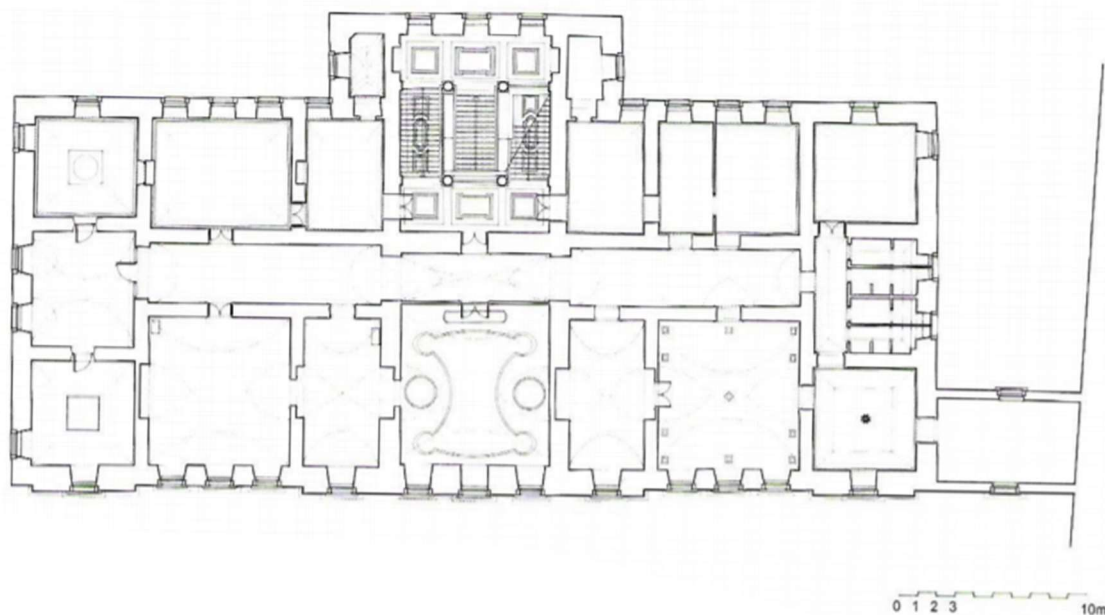
4.2. Nacrtna dokumentacija stanja prije obnove

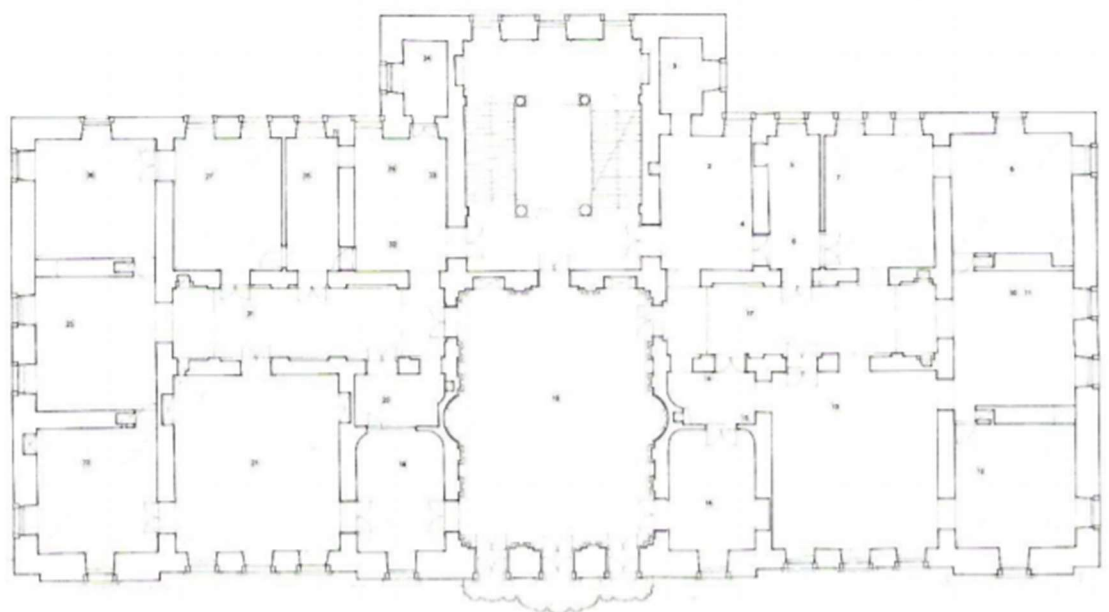
Slika 19. - Tlocrt prizemlja, stanje prije obnove

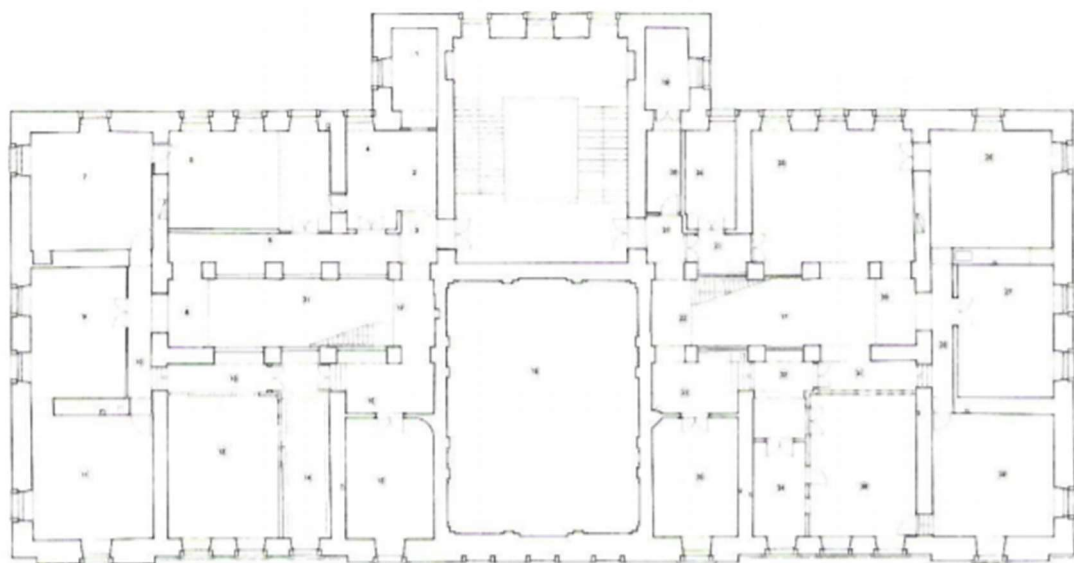
Slika 20. - Tlocrt međukata, stanje prije obnove

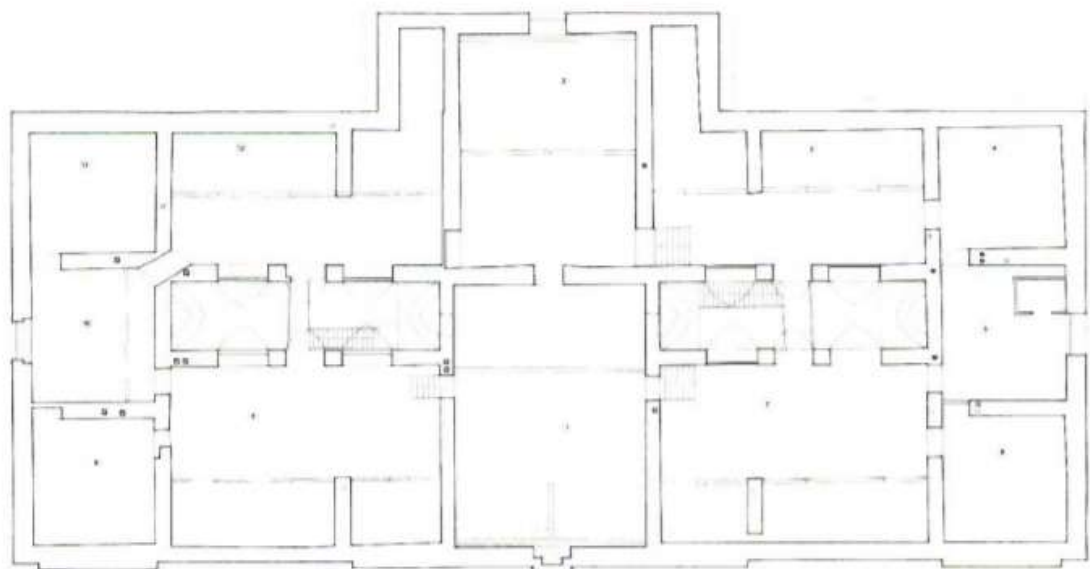
Slika 21. - Tlocrt 1. kata, stanje prije obnove

Slika 22. – Tlocrt 2. kata, stanje prije obnove

Slika 23. - Tlocrt 3. kata, stanje prije obnove

Slika 24. - Tlocrt tavana, stanje prije obnove

5. REKONSTRUKCIJA

Nakon završetka konzervatorskih radova na palači šećerane, plan je bio da se pristupi obnovi tog objekta. Planom obnove zgradi se htio vratiti prvobitan izgled iz 18. stoljeća uz zadržavanje promjena koje su naknadno načinjene, a koje su imale pozitivan umjetnički dojam. Pod tim se smatra obnova zidnih oslika, podova, štukature te drvenog materijala. Obnovom prizemlja zgrade se planira sniziti kota podova za nekih 70-ak centimetara kako bi se moglo pokazati staro popločenje od kamena, te se također podrazumijevalo uklanjanje pregradnih zidova koji su odvojili velike pravokutne prostorije u kojima se skladištio šećer u mnogo manjih prostorija. Time će se dobiti puno više prostora, te će se zapravo vidjeti prava veličina prizemnog dijela, odnosno bivših skladišta za šećer. U podrumskom dijelu bi se po projektu trebala nalaziti strojarnica dizala. U palači će se nalaziti dva dizala, jedno osobno, i jedno teretno većih dimenzija koje će služiti za lakši transport budućeg muzejskog inventara. Polukat se po projektu obnove treba također vratiti u prvobitno stanje, što znači da bi se trebalo ukloniti pregradne zidove isto kao i u prizemlju, te bi se trebalo ponovo osloboditi velike lučne otvore između prostorija koji su trenutno zazidani. Na prvom katu se može uvidjeti razlika između sjevernog i južnog dijela kata. Naime, ta dva dijela su kroz povijest imala različite funkcije, stoga su i prolazi između prostorija drugačije nadsvođeni te su podne plohe drugačije. U sjevernom dijelu prvog kata pronađen je venecijanski terazzo pod, dok u južnom dijelu nije pronađena izvorna podna ploha. Na središnjem dijelu prvoga kata, salon koji nije izvorno iz vremena rada šećerane će se zadržati u svom postojećem obliku izuzev probijanja zazidanih bočnih lučnih otvora koje spajaju salon sa bočnim prostorijama. Također, planirani su i restauratorski zahvati na velikom Fumijevom¹⁴ osliku svoda u središnjoj prostoriji smještenoj uz južno pročelje na 1. katu. Na 1. katu će se obnoviti i svodovi u kapelici metodom lažnog svoda izrađenog od gips-kartona.

Na najvelebniem, drugom katu, također se planom obnove predviđa uklanjanje pregradnih zidova koji su naknadno izgrađeni, ali bi se obnovom izgled kata doveo na izgled nakon požara koji je zadesio zgradu krajem 18. stoljeća. Posebnu opreznost trebalo bi pokazati prilikom obnove središnje dvorane drugoga kata. U toj prostoriji je pronađen terazzo pod koji je trenutno u fazi rekonstrukcije, no ono zbog čega velika dvorana izgledom odskače od ostalih prostorija su brojne štukature i dekoracije izvedene na zidovima i stropu, a koje će se konzervatorskim radovima restaurirati. Velike zidne slikarije sa motivima gradova i ruševina, a koje se nalaze u

¹⁴ Giovanni Fumi – venecijanski slikar, autor zidnog oslika „Alegorija godišnjih doba“

istočnom i zapadnom salonu na 2. katu će se također restaurirati. Također se rekonstrukcijom žele obnoviti stropovi u prostorijama na zapadnom i na istočnom dijelu kata. Projekt obnove trećeg kata ne razlikuje se puno od obnove drugog kata, također se teži ostvarivanju komunikacija između prostorija, odnosno treba ukloniti zazidane prolaze između prostorija. I na ovom katu bi se zidni oslici trebali obnoviti koliko to bude moguće, te bi se trebao restaurirati terazzo pod. Rekonstrukcijom je uklonjen dio međukatne konstrukcije između 2. i 3. kata, a koji se proteže u smjeru istok-zapad u predjelu gdje se nalaze galerije. Taj dio međukatne konstrukcije je naknadno izveden, te će se rekonstrukcijom taj dio vratiti u prvobitno stanje. Na predjelu galerije je postavljena i nova zaštitna ograda, a očuvani su i ostaci zidnih oslika na parapetima. Zaštitna ograda je postavljena i na prozorima niskih prostorija 3. kata uz južno pročelje. Što se obnove potkrovlja tiče, tu se predlaže rekonstrukcija svjetlarnika, temeljem arhivskih nacрта, kao i cjelokupna obnova krovne konstrukcije. Glavnom stubištu bi trebalo obnovom vratiti stari izgled, odnosno zidove obojati u bijelu boju, dok bi dekoracije na podgledima trebale biti u sivim nijansama. Kapiteli stupova izrađenih u dorskom, jonskom i korintskom stilu bi također trebali biti očišćeni i restaurirani, kao i ograda stubišta koja stubištu daje povijesni izgled. Ploča koja svjedoči o obnovi nakon požara u 18. stoljeću bi trebala biti restaurirana i vraćena na svoje mjesto na 1.katu.

Vanjski gabariti objekta, te nosiva konstrukcija objekta neće biti promijenjeni obnovom, izuzev novog vanjskog (evakuacijskog) stubišta koje je pričvršćeno uz zapadno pročelje objekta. Prilikom obnove vodilo se računa i o zaštiti u slučaju požara, tako da je na objektu uz već spomenuto evakuacijsko stubište, izveden i sustav za zaštitu od požara, te se u dvorištu ispred sjevernog pročelja gradi sprinkler bazen. Projektom obnove, pročelja palače obojana su bijelom bojom, te je time palača postala dodatno naglašena u odnosu na ostale objekte koji ju okružuju. U prosincu 2018. godine započeli su radovi na obnovi ovog velebnog i za Rijeku vrlo važnog zdanja. Kao izvođač je odabrana tvrtka VG5 iz Slovenije, a na samom poslu obnove sudjeluje veliki broj kooperanata. Vrijednost obnove iznosi 45 milijuna kuna, a pozitivna stvar je to što je gotovo 28 milijuna kuna osigurala Europska Unija putem europskog fonda za regionalni razvoj. Sama obnova objekta dio je projekta „Rijeka Europska prijestolnica kulture 2020.“, a ovaj objekt odigrat će ključnu ulogu u tom projektu. Prema planu korištenja, u obnovljeni objekt trebao bi useliti Muzej grada Rijeke. Ulaz u muzej će se nalaziti na južnom pročelju u sredini prizemlja. Prema planu, u prizemlju bi trebali biti smješteni poslovni prostori, dok bi se prvi i drugi kat koristili za potrebe muzeja, a na drugom katu bi se održavali različiti kulturni događaji.

Treći kat je predviđen za rad muzejskog osoblja, dok će potkrovlje biti spremište muzejskog inventara. Radovi na obnovi palače šećerane napreduju dobro, te se uskoro očekuje useljenje muzeja u prostore palače. Bivšu kotlovnicu koja se nalazi uz sjeverno pročelje objekta je kupio privatni investitor, te se na tom dijelu u dogledno vrijeme planira otvaranje ugostiteljskog objekta. Žalosna je ipak činjenica da palača, čija je povijesna važnost za grad iznimna, nije ni dočekala kraj obnove, a već je vandalizirana. Nepoznati autor „ukrasio“ je južno pročelje palače na način da je na svježe obnovljenu fasadu ispisao samo sebi znanu poruku. Kada se već vandalizmu ne može stati na kraj, trebalo je razmišljati unaprijed, te prizemni dio južnog pročelja zaštititi antigrafitnim premazom.

Slika 25. – Vandalizirano južno pročelje tijekom obnove

5.1. Fotografaska dokumentacija iz 2019. godine

Slika 26. – Obnova unutarnjeg stubišta

Slika 27. – Otvor za dizalo na 1. katu

Slika 28. – Obnova krovišta

Slika 29. – Zazidani prolaz između dvije prostorije na 1. katu

Slika 30. – Novi spušteni strop na 1. katu

Slika 31. – Detalj obnove stropa na 1. katu

Slika 32. – Obnova podne konstrukcije 3. kata

Slika 33. – Detalj stropnih greda 2. kata

Slika 34. – Postavljanje skele na južno pročelje

Slika 35. – Postavljanje skele na istočno i sjeverno pročelje

5.2. Fotografaska dokumentacija iz 2020. godine

Slika 36. – Usporedba radova u prizemlju 2019. godine (lijevo) i 2020. godine (desno)

Slika 37. – Prihvat vanjskog (evakuacijskog) stubišta na međukatu

Slika 38. – Dizalo na 1. katu

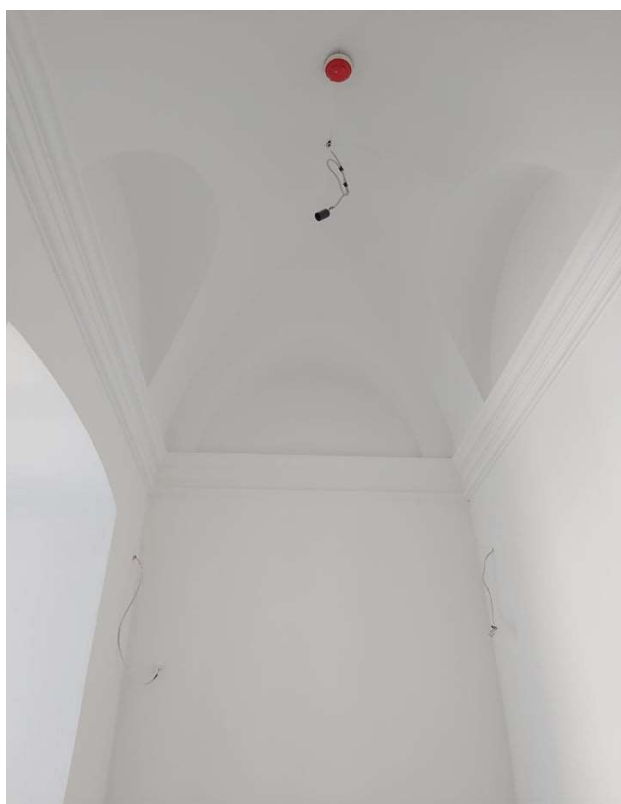
Slika 39. – Teretno dizalo na 1. katu

Slika 40. – Sanitarni čvor na 1. katu

Slika 41. – Stubište između prizemlja i međukata

Slika 42. – Lažni svod izrađen od gips kartona u kapelici na 1. katu

Slika 43. – Sačuvani zidni oslici na 1. katu

Slika 44. – Radovi na rekonstrukciji zidnih oslika na 2. katu

Slika 45. – Rekonstrukcija oslika na 2. katu

Slika 46. – Podopolagački radovi na 2. katu

Slika 47. – Srušeni dio stropa u hodniku između
2. i 3. kata (Snimljeno sa 2. kata)

Slika 48. – Srušeni dio stropa u hodniku između
2. i 3. kata (Snimljeno sa 3. kata)

Slika 49. – Ulaz sa južne strane objekta

Slika 50. – Budući uredi na 3. katu

Slika 51. – Zaštitna ograda duž hodnika na 3. katu

Slika 52. – Sprinkler bazen u izgradnji ispred sjevernog pročelja objekta

Slika 53. – Vanjsko (evakuacijsko) stubište na zapadnom pročelju

Slika 54. – Sačuvani zidni oslici na 2. katu

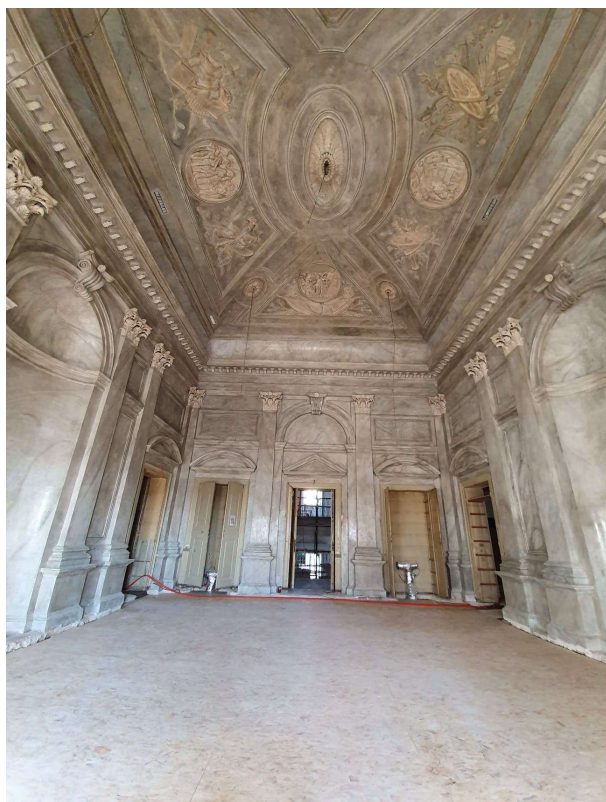
Slika 55. – Radovi na restauraciji zidnih
oslika na 2. katu

Slika 56. – Izrada terazzo poda u velikoj dvorani na 2. katu

Slika 57. – Poliranje terazzo poda u velikoj dvorani na 2. katu

Slika 58. – Velika dvorana na 2. katu

Slika 59. – Detalj stropa u velikoj dvorani

Slika 60. – Fumijev salon sa oslikanim stropom na 1. katu (Alegorija godišnjih doba)

Slika 61. – Sjeverno pročelje nakon obnove

Slika 62. – Južno pročelje nakon obnove

5.3. Nacrtna dokumentacija

Sadržaj nacrt: Tlocrt podruma, mjerilo 1:200, list 1

Tlocrt prizemlja, mjerilo 1:200, list 2

Tlocrt međukata, mjerilo 1:200, list 3

Tlocrt 1. kata, mjerilo 1:200, list 4

Tlocrt 2. kata, mjerilo 1:200, list 5

Tlocrt 3. kata, mjerilo 1:200, list 6

Tlocrt tavana, mjerilo 1:200, list 7

Tlocrt krovišta, mjerilo 1:200, list 8

Zapadno pročelje Palače Rafinerije šećera, mjerilo 1:200, list 9

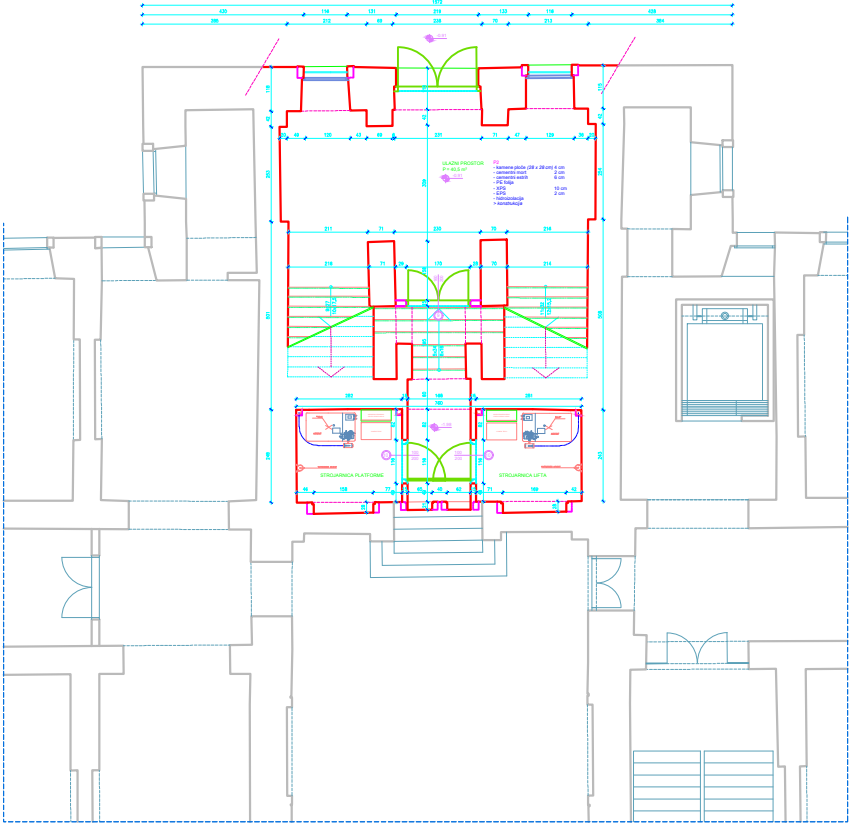
Istočno pročelje Palače Rafinerije šećera, mjerilo 1:200, list 10

Južno pročelje Palače Rafinerije šećera, mjerilo 1:200, list 11

Sjeverno pročelje Palače Rafinerije šećera, mjerilo 1:200, list 12

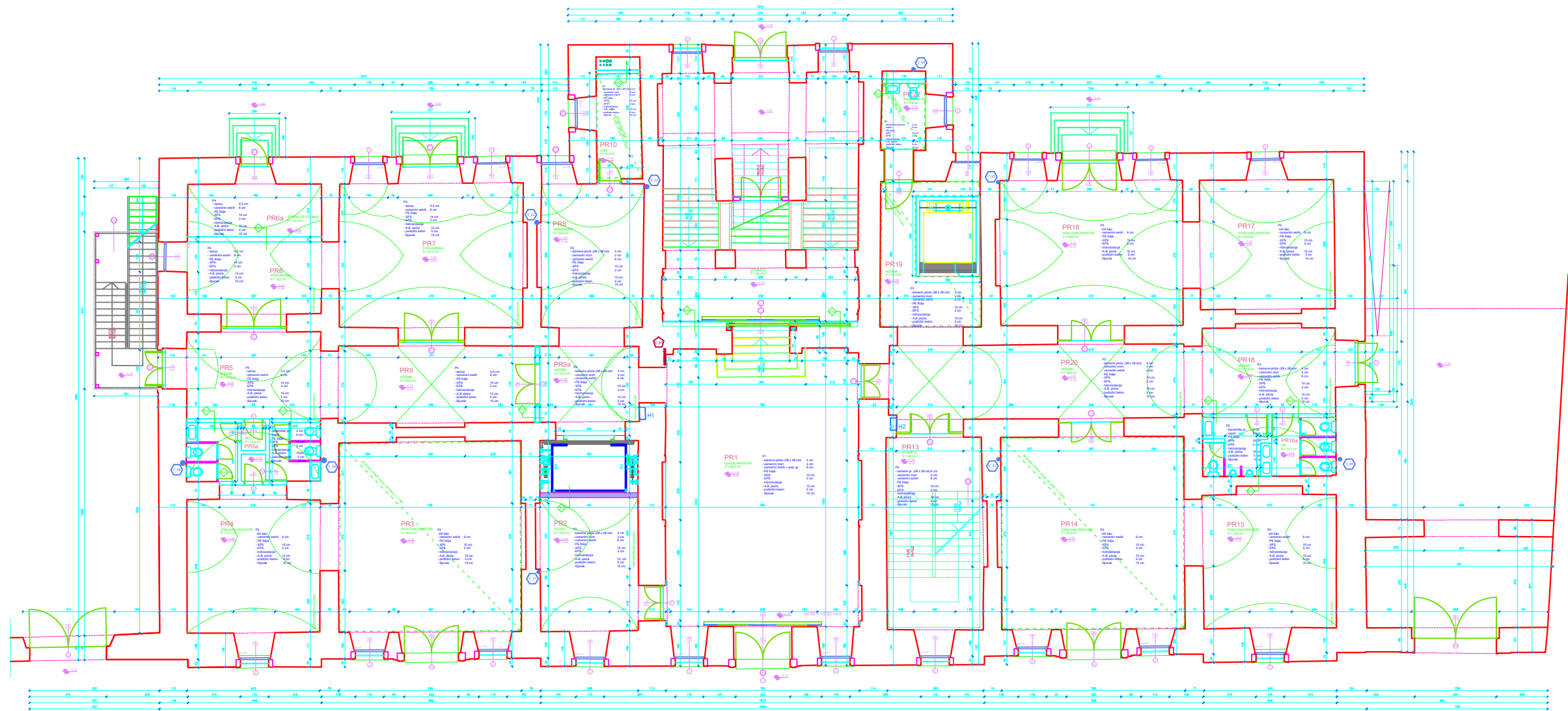
TLOCRT PODRUMA

Mjerilo = 1:200

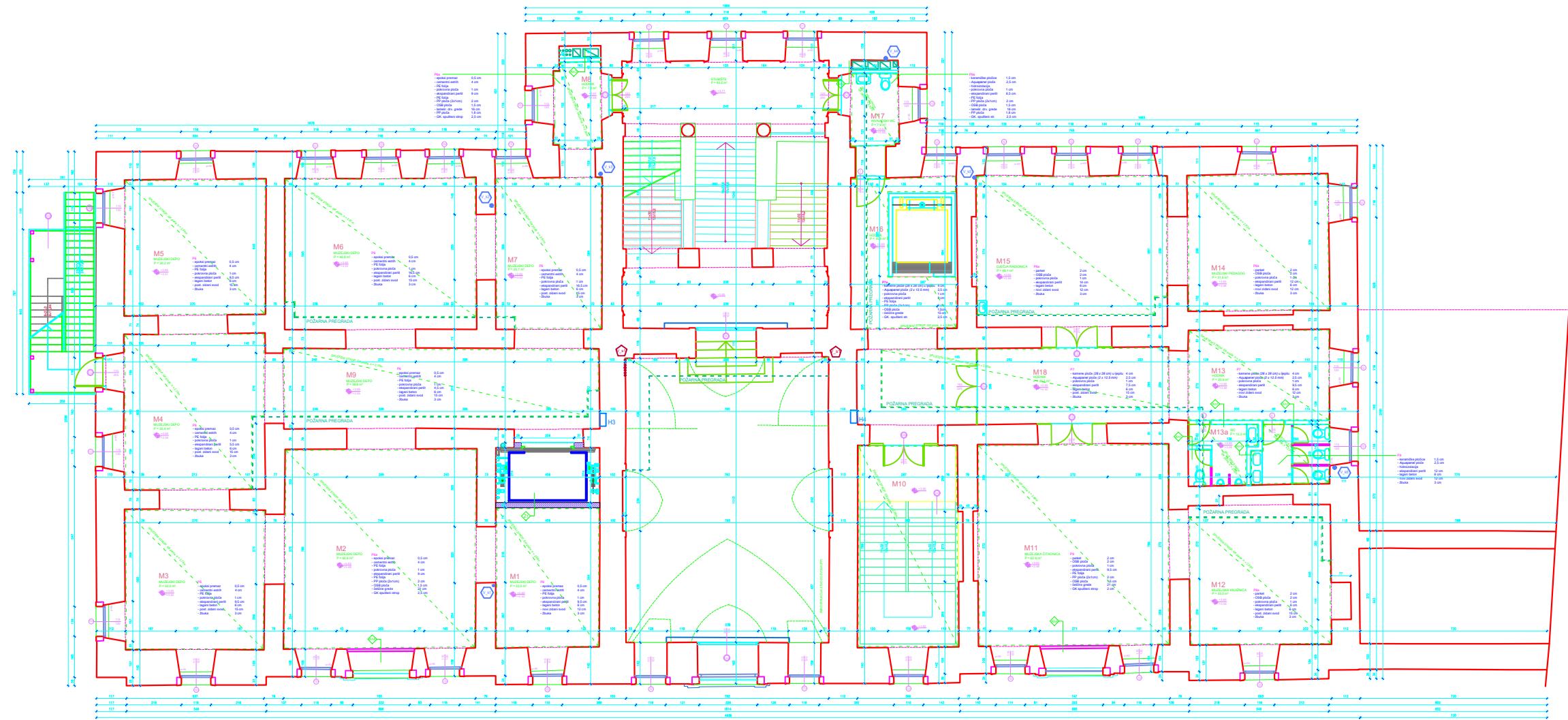
TLOCRT PRIZEMLJA

Mjerilo = 1:200

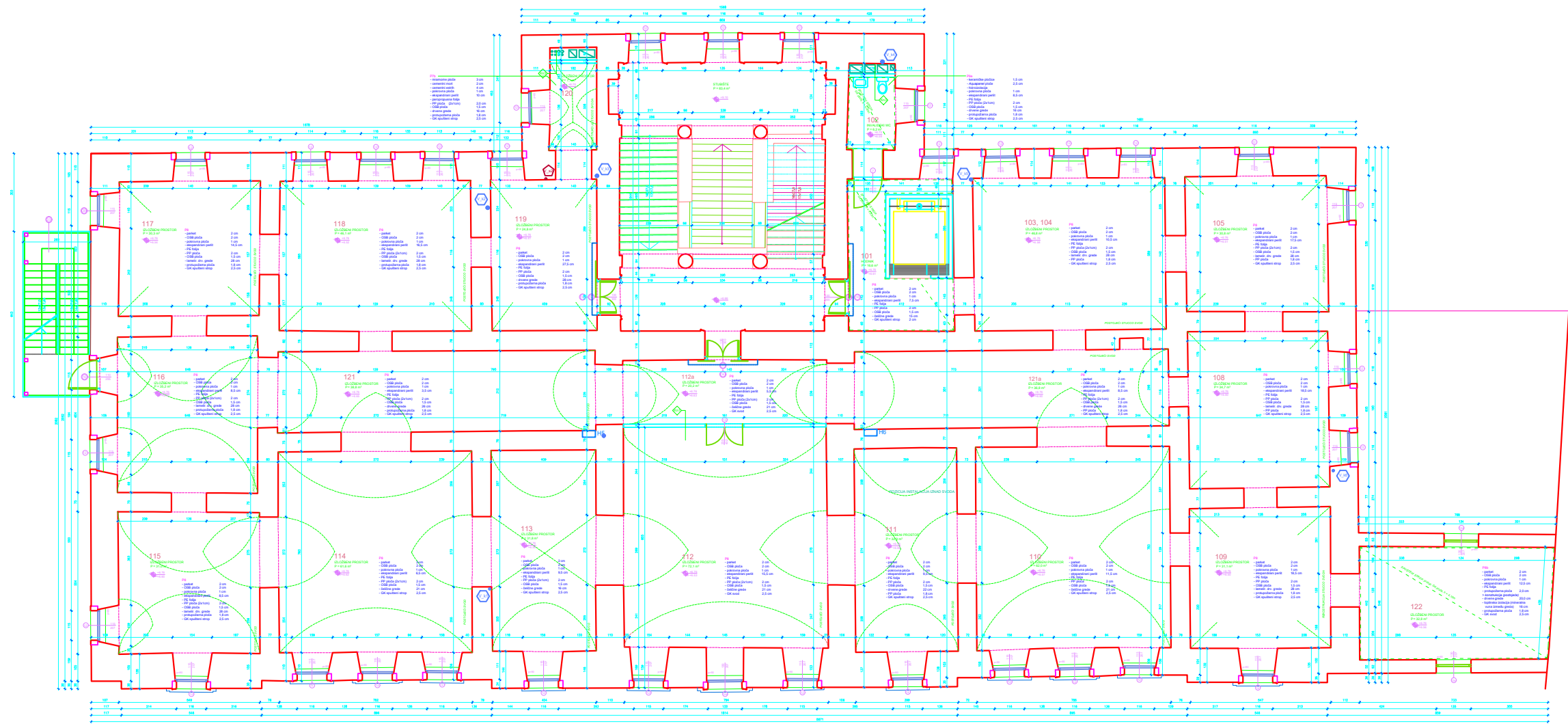
TLOCRT MEĐUKATA

Mjerilo = 1:200

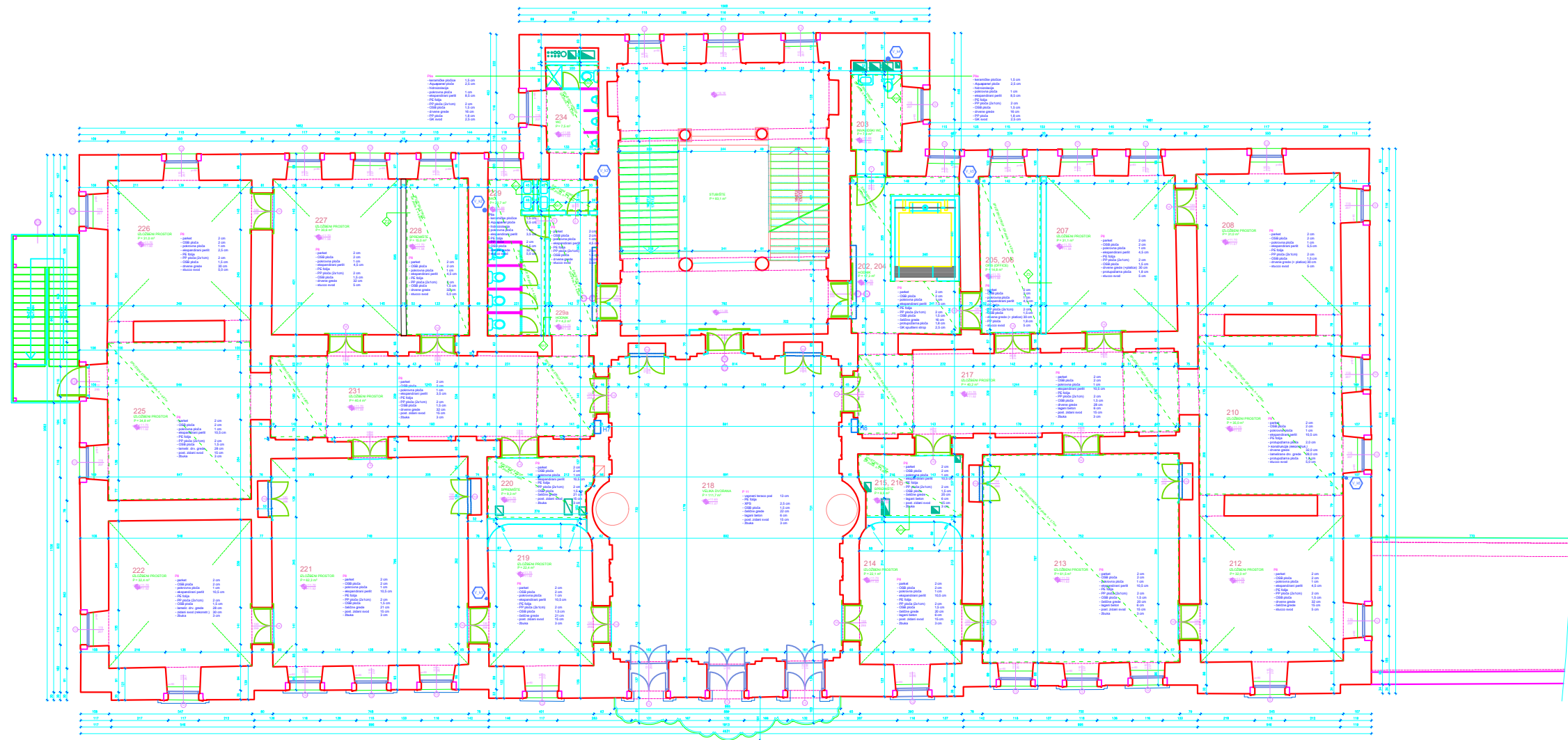
TLOCRT 1. KATA

Mjerilo = 1:200

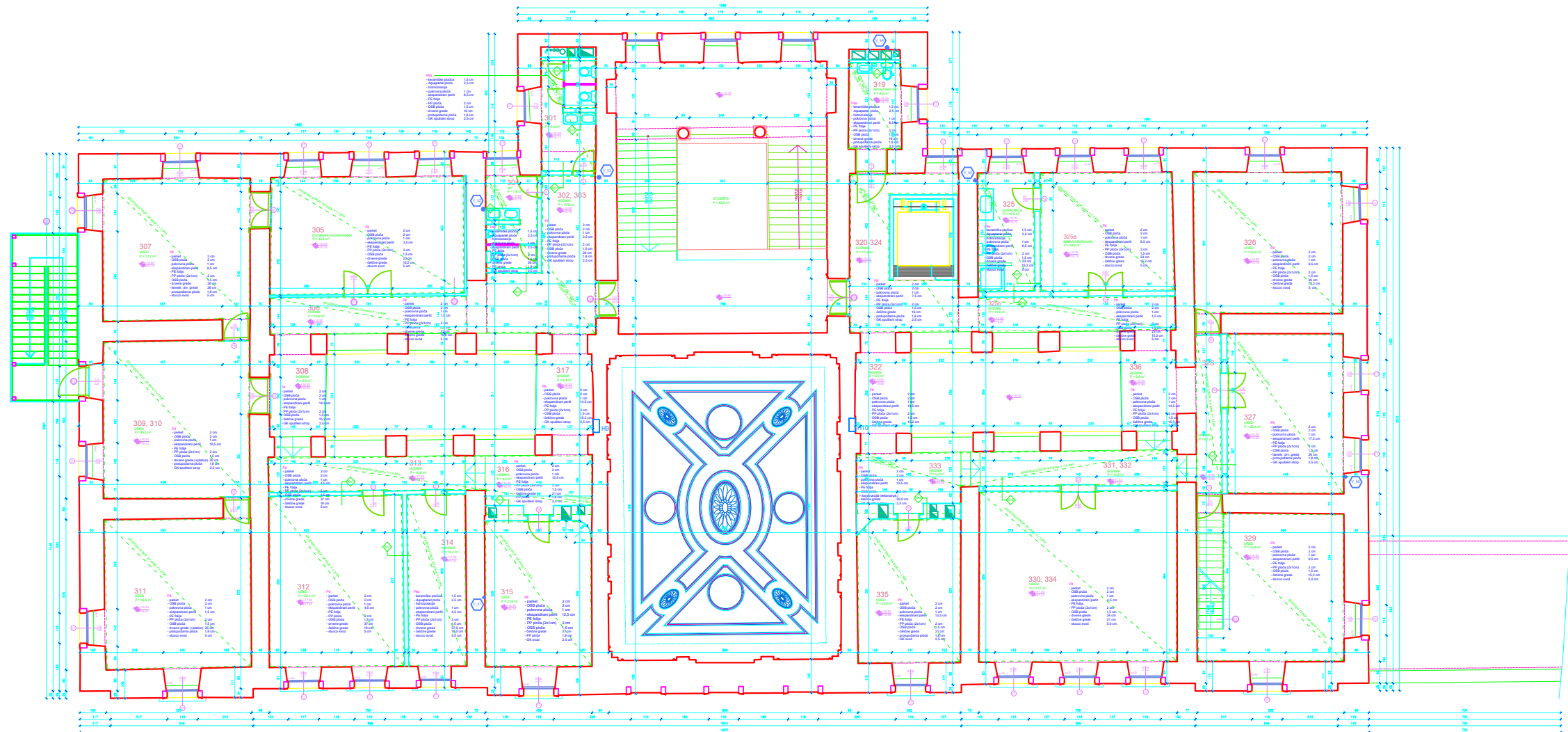

TLOCRT 2. KATA

Mjerilo = 1:200

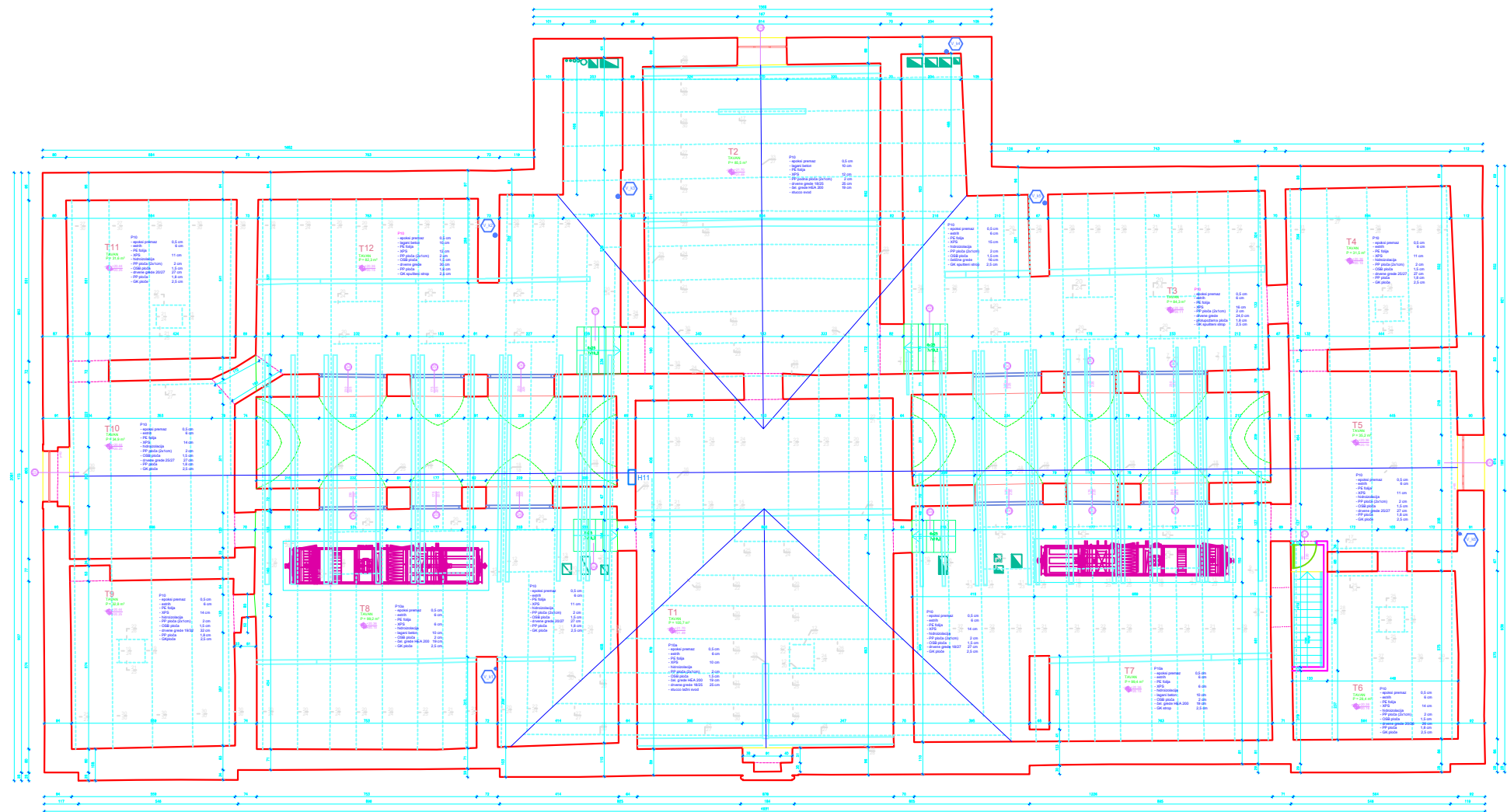

TLOCRT 3. KATA
Mjerilo = 1:200

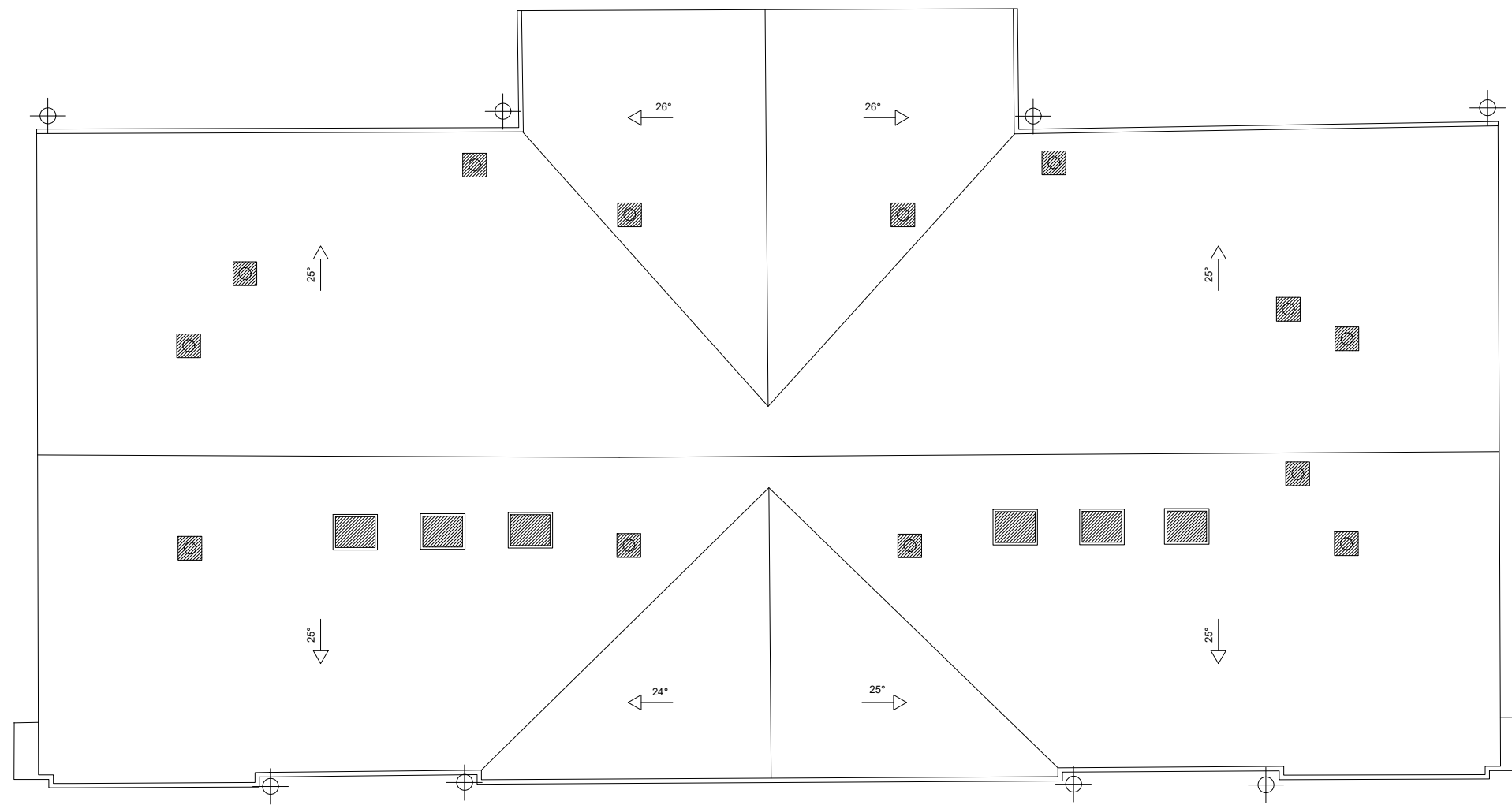

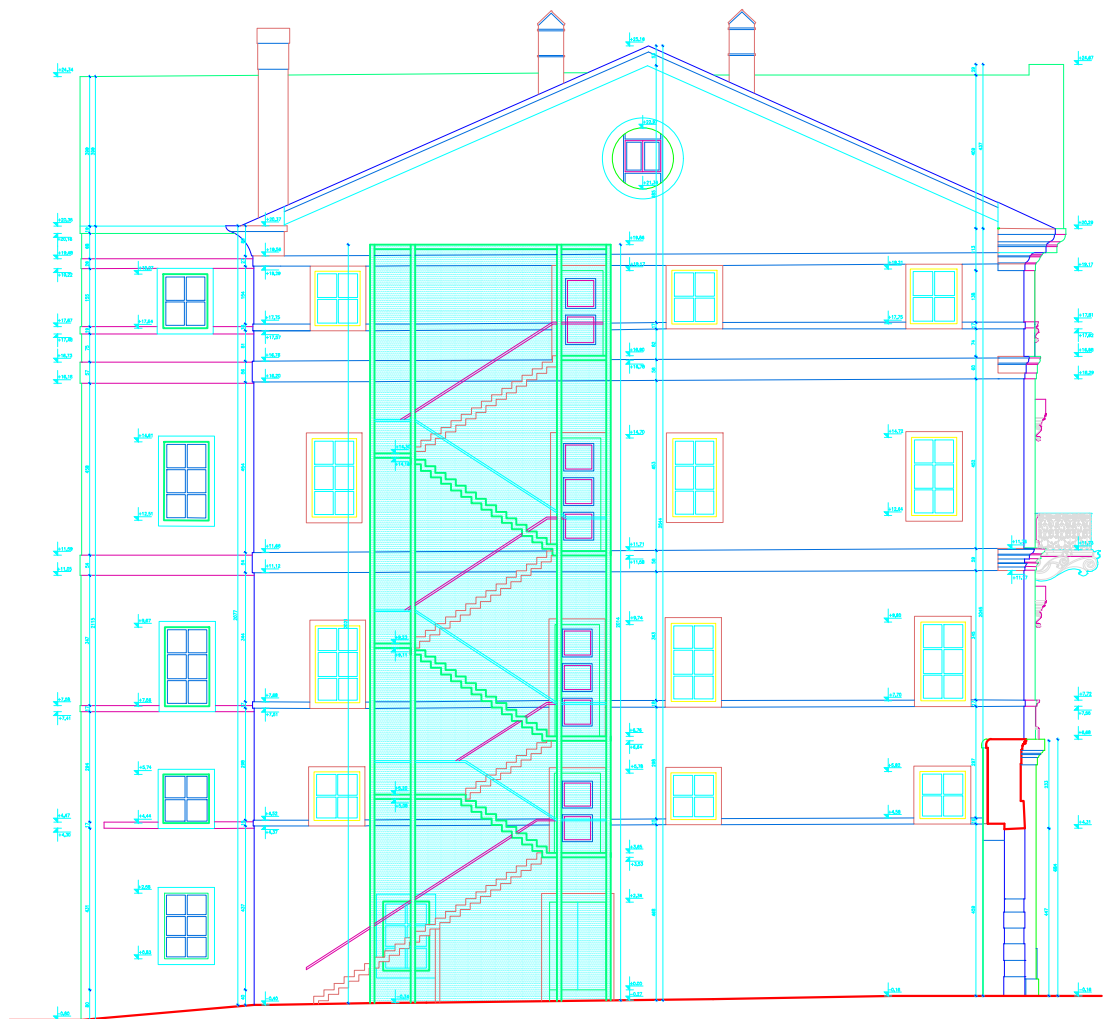
TLOCRT TAVANA

Mjerilo = 1:200

TLOCRT KROVIŠTA
Mjerilo = 1:200

GF

GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI

Završni rad
PALAČA RAFINERIJE ŠEĆERA U RIJECI

Sadržaj nacрта:
 Zapadno pročelje Palače Rafinerije šećera

Student:
LUKA KURILIĆ

Kolegij:
POVIJEST KONSTRUKCIJA

Mentor:
 izv.prof.dr.sc. Nana Palinić

Datum:
 1.9.2020.

Mjerilo:
 1:200

List:
 9

GF

GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI

Završni rad
PALAČA RAFINERIJE ŠEĆERA U RIJECI

Sadržaj nacрта:
 Istočno pročelje Palače Rafinerije šećera

Student:
LUKA KURILIĆ

Kolegij:
POVIJEST KONSTRUKCIJA

Mentor:
 izv.prof.dr.sc. Nana Palinić

Datum:
 1.9.2020.

Mjerilo:
 1:200

List:
 10

GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Završni rad PALAČA RAFINERIJE ŠEĆERA U RIJECI		Sadržaj nacрта: Južno pročelje Palače Rafinerije šećera (Postojeće stanje)	
Student: LUKA KURILIĆ		Kolegij: POVIJEST KONSTRUKCIJA	
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: 1.9.2020.	Mjerilo: 1:200	List: 11

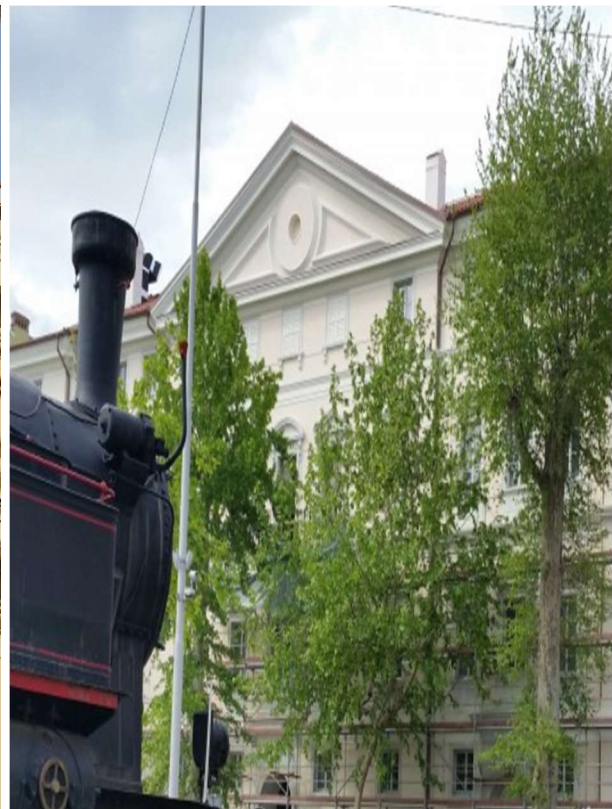
GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Završni rad PALAČA RAFINERIJE ŠEĆERA U RIJECI		Sadržaj nacрта: Sjeverno pročelje Palače Rafinerije šećera	
Student: LUKA KURILIĆ		Kolegij: POVIJEST KONSTRUKCIJA	
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: 1.9.2020.	Mjerilo: 1:200	List: 12

6. ARHITEKTONSKO – GRAĐEVINSKA ANALIZA

Palača rafinerije šećera, građena je u 18. stoljeću u stilu kasnobaroknog klasicizma. Tu valja napomenuti da je nakon velikog požara palača velikim dijelom obnovljena. Izgrađena je kao višekatnica, a sastoji se od podruma, prizemlja, međukata, prvog, drugog i trećeg kata, te tavana. Što se dimenzija samog objekta tiče, palača se proteže 49m u smjeru istok-zapad, te 25m u smjeru sjever-jug (gledano po središnjem dijelu). Visina palače je 25 metara, a tlocrtna površina joj je oko 1100m². Južno (glavno) pročelje palače visinski je podijeljeno na tri blaga rizalitna izbočenja (dva bočna i središnji) te na 2 blago uvučena dijela, a nad središnjim isturenim dijelom pročelja dominantan je široki zabat sa kružnom plohom u sredini. Pretpostavka je da se u kružnoj plohi u početku nalazio sat, no protokom vremena i intervencijama na pročelju kružna ploha je dobila novu funkciju, tako da se na njoj sve do nedavne rekonstrukcije nalazila petokraka zvijezda, vjerojatno simbol bivše države koji je sada zamijenjen otvorom unutar kružne plohe.

Slika 63. – Zabat prije obnove

Slika 64. – Zabat nakon obnove

U horizontalnom smislu, južno pročelje palače podijeljeno je vijencima na 4 dijela, a vijenci se također nalaze i iznad prozorskih otvora 1. i 2. kata koji su svojim dimenzijama veći od prozorskih otvora prizemlja, međukata i 3. kata. Valja napomenuti da su prozori prizemlja za razliku od ostalih prozora južnog pročelja zaštićeni željeznom ogradom. Vijenci iznad prozora su konstruirani u obliku polukruga i trokuta, te su naizmjenično poredani. Vizualni dojam velebnosti palače povećava balkon sa baroknom željeznom ogradom koji se nalazi na 2. katu točno iznad glavnog ulaza u palaču. Na glavnom pročelju nalaze se 3 ulaza, glavni središnji, te 2 bočna koja su vodila u prostor gdje su bila skladišta. Visina ulaza je tolika da je ulaz dosezao i do dijela međukata, a ispred glavnog ulaza su se izvorno nalazile stepenice, no one su naknadno porušene zbog izgradnje prometnice ispred same zgrade. Ulazni otvori su u njihovom gornjem dijelu polukružno izvedeni, a iznad bočnih ulaza nalaze se i očuvane kamene glave. Južno pročelje je u odnosu na ostala pročelja puno reprezentativnije, istočno i zapadno pročelje su izvedeni bez previše dekoracija, sa prozorskim otvorima koji su također veći na 1. i 2. katu u odnosu na ostale, s napomenom da iznad njih nema vijenaca kao na južnom pročelju. Na vrhu bočnih pročelja se nalaze kružni prozorski otvori koji služe za osvjetljenje tavana, s time da je na zapadno pročelje prilikom rekonstrukcije postavljeno i vanjsko (evakuacijsko) stubište. Sjeverno pročelje, koje gleda na dvorište, je također izvedeno bez puno dekoracija, sa isturenim središnjim dijelom u odnosu na bočne dijelove pročelja. Razlog za takvu izvedbu pročelja leži u masivnosti glavnog stubišta palače. Na sjevernom pročelju nalazi se 13 prozorskih osi, 3 osi su na isturenom dijelu dok su ostale na bočnim dijelovima pročelja, a na vrhu isturenog dijela pročelja nalazi se kružni prozorski otvor.

Unutrašnjost palače šećerane obiluje štukaturama, dekoracijama i zidnim oslicima koji palači daju veliku povijesnu vrijednost. Podrum palače šećerane nalazi se ispod ulaznog predvorja u prizemlju, te su u njemu sada smještene strojarnice za dizalo. Prostorna organizacija prizemlja očituje se u nizu tlocrtno velikih i visokih prostorija. Razlog takve izvedbe prostorija prizemlja leži u tome što je prizemlje bilo korišteno kao skladište šećera. Današnja razina podne konstrukcije je viša nego prije, zbog promjene razine terena ispred palače tijekom izgradnje prometnice ispred južnog pročelja (Današnja Krešimirova Ulica). Preko puta glavnog ulaza, u predvorju se nalazi još jedan lučni otvor iza kojeg se nalazi glavno stubište palače. U prizemlju su se izvorno nalazili i bačvasti svodovi, no oni su zamjenjeni stropovima prilikom radova u prizemlju tijekom 19. stoljeća. Također prilikom tih radova su se dogodile pregradnje nekoliko prostorija u prizemlju čime se smanjio vizualni dojam veličine tih prostorija. Postojala su i dva ulaza u prizemlje sa sjeverne strane objekta, no oni su zazidani u 19. stoljeću.

Pregradnjom dvije prostorije koje se nalaze u južnom dijelu prizemlja, bočno od ulaznog predvorja, srušena su drvena stubišta koja su nekoć omogućavala prolaz sa prizemnog (skladišnog) dijela na međukat. U središnjem dijelu prizemlja se nalazi hodnik koji se proteže u smjeru zapad-istok, no on je pregrađen prilikom radova u 20. stoljeću.

Iznad prizemlja nalazi se međukat koji je visinom manji od ostalih katova, a raspored prostorija međukata većim dijelom odgovara rasporedu prostorija prizemlja. Na međukatu su prostorije bile povezane sa lučnim prolazima, ali su naknadnim radovima ti prolazi zazidani. Prozorski otvori na međukatu su manjih dimenzija od onih na 1. i 2. katu, te su omeđeni kamenim okvirima. Iz tlocrta se može vidjeti da su prostorije međukata izvedene sa ravnim stropom. Na prvom katu, uz dominantno masivno stubište koje se nalazi u sjevernom dijelu etaže, ističe se i bačvasto svodeni hodnik koji se proteže u smjeru zapad-istok, a koji je sa svodnim salonom smještenim u središnjem dijelu etaže uz južno pročelje činio jednu cjelinu. Do razdvajanja salona i hodnika zidom došlo je u 19. stoljeću kada se pristupilo prenamjeni prostora 1. kata koji je prethodno služio kao skladišni prostor, a naknadno je postao uredski prostor. Prilikom te prenamjene posebnu ulogu odigrao je riječki slikar Giovanni Fumi koji je oslikao svod u salonu, njegova „Alegorija godišnjih doba“ oplemenila je prostor te postala jedna od najprepoznatljivijih i povijesno najvrijednijih zidnih oslika u cijeloj palači. Na 1. katu su u mnogim prostorijama pronađeni i drugi zidni oslici, te su na pravi način zaštićeni. Sjeverni dio etaže je korišten kao uredski prostor, dok je južni dio naknadno prenamjenjen iz skladišnog u uredski prostor, zato se na sjevernom dijelu mogu naći koritasti drveni svodovi, a na južnom bačvasti. Na 1. katu se može naći i kapelica koja se nalazi u sjevernom dijelu etaže uz glavno stubište, te ostaci terazzo podova u pojedinim prostorijama. Iz tih ostataka je vidljivo da su se izvodili naknadni radovi na povišenju razine podova jer je današnja razina podne konstrukcije viša nego razina na kojoj je terazzo pod.

Drugi kat svojom visinom nadmašuje ostale katove, vjerojatno zbog činjenice da je taj kat bio rezerviran za upravitelje šećerane. U sjevernom dijelu etaže, isto kao i na 1. katu, dominantno je glavno stubište, ali prostorija koja je sigurno najupečatljivija je velika dvorana koja se nalazi na središnjem dijelu etaže uz južno pročelje. Svojom visinom ulazi čak i u prostor 3. kata i potkrovlja. Navedena dvorana upečatljiva je zbog svoje veličine, ali ono što joj daje posebnu upečatljivost su brojne dekoracije i štukature koje su izvedene nakon velikog požara koji je zadesio palaču 1785. godine. Također u dvorani se nalazi i poznati terazzo pod koji će biti obnovljen.

Donji dio zidova velike dvorane podijeljen je na dijelove stupovima izgrađenim u korintskom stilu, a na stupove se naslanjaju grede iznad kojih se nalazi vijenac sa motivom povijenog lista. Na južnom dijelu velike dvorane nalazi se balkon sa detaljno izrađenom povijenom željeznom ogradom.

Svod velike dvorane je također ukrašen sa štukaturama, razdijeljen je na 4 dijela te središnji mali elipsasti dio. U svim štukaturama se većinom pojavljuju elementi iz antike, vojnici, naoružanje, štitovi i zastave. Na 2. katu nalaze se i 2 salona smještena simetrično, jedan zapadno od velike dvorane a drugi istočno od velike dvorane. Oba salona se nalaze uz južno pročelje palače. Zapadni salon poznat je po svojim zidnim slikarijama, većinom su to motivi gradova, ruševina i brodova, dok se u istočnom salonu na svodu nalazi štukatura u obliku kvadrata sa medaljonima koji predstavljaju antičke ratnike. Ostale sobe na 2. katu su također zasvođene, ali sa jednostavnije izvedenom štukaturom u odnosu na prethodno navedene prostorije. Zanimljivo je da su prilikom konzervatorskih radova pronađene nagorene grede međukatne konstrukcije između 2. i 3. kata, odnosno one iste grede koje su nagorene još u požaru iz 1785. godine.

Iz tlocrta se može uvidjeti da tlocrtni raspored prostorija na trećem katu jednim dijelom odgovara rasporedu prostorija na 2. katu jer je uvjetovan visinom velike dvorane koja zalazi i u 3. kat. Prostrane galerije povezane mostovima okružuju predvorja. Naknadnim radovima u 19. stoljeću napravljena je pregrada u obliku stropa između dijela 2. i 3. kata, a time su galerije na 3. katu izgubile pogled prema 2. katu. Zidovi soba na trećem katu, kao i parapeti galerija su bili oslikani. Prostorije na trećem katu su puno niže nego na ostalim katovima, služile su za administrativne poslove, a na pojedinim mjestima se mogao naći terazzo pod. Raspored prostora u potkrovlju također je uvjetovan visinom velike dvorane sa 2. kata, odnosno njenim svodom koji doseže prostor potkrovlja. Svod velike dvorane nalazi se u središnjem dijelu potkrovlja uz južno pročelje, a ostatak potkrovlja se sastoji od prostora smještenih oko visokih predvorja. Na krovu su se nekada nalazili svjetlarnici koji su imali ulogu osvjjetljavanja unutrašnjih predvorja, no oni su naknadnim radovima uklonjeni. Na prostor potkrovlja se prije ulazilo drvenim stubištem sa trećeg kata, no ta stubišta su uklonjena, a tijekom nedavne rekonstrukcije je postavljeno novo željezno stubište koje vodi sa trećeg kata na tavan. Ono što povezuje sve etaže zgrade i ono što dominira sjevernim dijelom palače je glavno stubište koje je već spominjano u tekstu. To je velebno stubište nošeno kamenim stupovima građenih različitim stilovima. Tako u prizemlju možemo naći stupove izrađene u dorskom stilu građenja, koji je prepoznatljiv po jednostavnije izvedenim kapitelima, dok su na katovima stupovi u

jonskom (prepoznatljivom po zavijenim rubovima na kapitelima) pa korinjskom stilu koji je prepoznatljiv po svojim kapitelima koji su izrađeni poput košare ukrašene sa lišćem. Podgledi stubišta su bijele boje i ukrašeni su sa sivim dekoracijama, a duž cijelog stubišta proteže se i tamna kovana željezna ograda koja unosi kontrast u prostor stubišta. Objekt u cjelini je svojevrsno čudo arhitekture, te će kao takav nakon obnove u novom ruhu posjetiteljima pričati priču o industrijskom nasljeđu grada Rijeke.

7. ZAKLJUČAK

Upravna zgrada Palače Rafinerije šećera u Rijeci je objekt od iznimne povijesne važnosti, ne samo za grad Rijeku nego i za Republiku Hrvatsku, te će se rekonstrukcijom palače i njenim stavljanjem u funkciju muzeja zasigurno upoznati širu populaciju sa važnosti i povijesnoj funkciji palače. Konzervatorski nalazi unutar palače su dobro sačuvani i izloženi, no nekako ostaje dojam da su se ti radovi mogli izvesti puno brže i da se na rekonstrukciju zgrade možda nije moralo čekati toliko dugo. U svakom slučaju, nakon rekonstrukcije revitalizirati će se dio grada koji je godinama bio zapušten i devastiran, grad Rijeka će dobiti reprezentativnu građevinu velike važnosti, a svi stanovnici Rijeke moći će biti ponosni na jedan sačuvani komadić povijesti u svome gradu.

8. POPIS LITERATURE

Knjige, članci, studije

Matejčić Radmila, *Kako čitati grad*, adamić. Rijeka 2007.

Feletar Petar, *Hrvatske povijesne ceste – Karolina, Jozefina i Lujzijana*, MERIDIJANI, Zagreb 2015.

Palača Šećerane u Rijeci, Grad Rijeka, Rijeka 2008.

Web stranice

Hrvatska tehnička enciklopedija, <https://tehnika.lzmk.hr/> , pristup 1.7.2019.

Wikipedia.org, <https://hr.wikipedia.org/> , pristup 1.7.2019.

Klub Sušačana, <http://www.klub-susacana.hr/> pristup 1.7.2019.

Matica Hrvatska, <https://www.matica.hr/> , pristup 1.7.2019.

Rijeka Danas, <https://www.rijekadanas.com/> , pristup 15.8.2020.

Fiuman.hr, <https://www.fiuman.hr/> , pristup 15.8.2020.

Lokalpatrioti Rijeka, <http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/> , pristup 20.8.2020.

Web stranice Grada Rijeke, <https://www.rijeka.hr/> , pristup 20.8.2020.

Novi List, <https://www.novilist.hr/> , pristup 20.8.2020.

Arkod preglednik, <http://preglednik.arkod.hr/> , pristup 21.8.2020.

Riportal, <https://riportal.net.hr/> , pristup 21.8.2020.